

Beleidsbrief 2018 Onroerend Erfgoed

**Vlaamse
Regering**

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel	2
Lijst met afkortingen	4
Managementsamenvatting	5
I. Inleiding	8
II. Strategische en operationele doelstellingen	9
SD 1. Een vlotte en consequente uitvoering van de regelgeving is gegarandeerd	9
OD 1.1. Actoren worden erkend voor hun rol in de erfgoedzorg en worden gestimuleerd om te netwerken	9
OD 1.2. Het behoud en beheer van het varend erfgoed in Vlaanderen wordt aangemoedigd en gefaciliteerd	10
OD 1.3. Een performant functionerend regelgevend kader wordt gewaarborgd door regelmatige evaluatie en bijsturing	10
SD 2. De onroerenderfgoedzorg is een gedeelde verantwoordelijkheid van verschillende beleidsniveaus en organisaties door vertrouwen te schenken	13
OD 2.1. Het agentschap Onroerend Erfgoed is een oplossingsgerichte en proactieve projectpartner in nauwe samenwerking met andere beleidsvelden en overheden	13
OD 2.2. Het agentschap Onroerend Erfgoed begeleidt de lokale besturen bij het uitbouwen van een lokaal onroerenderfgoedbeleid	15
OD 2.3. De nauwe samenwerking tussen en met partnerorganisaties leidt tot een grotere betrokkenheid van eigenaars, beheerders en erfgoedzorgers	17
OD 2.4. Het Vlaamse erfgoedbeleid positioneert zich in een brede Europese en internationale context en focust op erfgoed als een bindende factor voor een duurzame samenleving	20
SD 3. Samen met de prioritaire partners worden op transparante wijze de ambities voor de onroerenderfgoedzorg geformuleerd	23
OD 3.1. De doelmatigheid van het beschermingsinstrumentarium wordt onderzocht en het inventariseren en beschermen van onroerend erfgoed gebeurt aan de hand van hanteerbare deelpakketten	23
OD 3.2. Het agentschap Onroerend Erfgoed ontwikkelt afwegingskaders en handleidingen	27
OD 3.3. Het agentschap Onroerend Erfgoed digitaliseert de dienstverleningsproducten en zet in op een maximale digitale ontsluiting van kennis ten behoeve van zijn partners	29
OD 3.4. De uitvoering van het Handhavingsprogramma Onroerend Erfgoed waarborgt de efficiënte inzet van de voorziene handhavingsinstrumenten ..	30
SD 4. Investerings in onroerend erfgoed worden erkend en aangewend als gerichte hefboom voor economische ontwikkeling	32
OD 4.1. Het premiestelsel wordt bijgestuurd en geflankeerd door fiscale stimulansen voor investeringen in onroerend erfgoed	32
OD 4.2. De financiële opportuniteiten worden benut en de risico's worden gespreid door de ondersteuning van alternatieve financierings- en solidariseringsmechanismen	34

SD 5. De zorg voor het onroerend erfgoed levert een positieve bijdrage aan de duurzame ontwikkeling van onze leefomgeving.....	36
OD 5.1. De zorg voor het onroerend erfgoed impliceert duurzaam ruimtegebruik en stimuleert de ruimtelijke kwaliteit.....	36
OD 5.2. Het beleidsveld onroerend erfgoed participeert aan de discussie over klimaatverandering en legt de nadruk op hergebruik en zuinig ruimte- en materiaalgebruik.....	38
OD 5.3. De zorg voor het onroerend erfgoed wordt maatschappelijk ingebed door het toelaten van participatie.....	39
Bijlage 1: Overzicht initiatieven	41
Bijlage 2: Regelgevingsagenda	42
Bijlage 3: Opvolging moties en resoluties.....	44
Bijlage 4: Opvolging aanbevelingen rekenhof	55
Bijlage 5: Arresten grondwettelijk hof en hof van justitie	56

LIJST MET AFKORTINGEN

AGNAS	Afbakening Gebieden Natuurlijke en Agrarische Structuur
CAI	Centrale Archeologische Inventaris
CJM	Cultuur, Jeugd en Media
CRKC	Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur
ESPO	<i>European Territorial Observatory Network</i>
EU	Europese Unie
FSMA	Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
ICOMOS	<i>International Council on Monuments and Sites</i>
IOED	Intergemeentelijke Onroerend Erfgoed Dienst
PFV	Participatie Fonds Vlaanderen
RUP	Ruimtelijk Uitvoeringsplan
SARO	Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening - Onroerend Erfgoed
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>
VAi	Vlaams Architectuurinstituut
VCB	Vlaamse Confederatie Bouw
VEA	Vlaams Energieagentschap
VLAIO	Agentschap Innoveren en Ondernemen
Vleva	Vlaams-Europees Verbindingsagentschap
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten
WTA	Wetenschappelijk-Technische groep voor Aanbevelingen inzake bouwrenovatie en monumentenzorg
WTCB	Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf
ZEN	Zonder Economisch Nut

MANAGEMENTSAMENVATTING

Het Onroerenderfgoeddecreet, dat begin 2015 in werking trad, werd halverwege 2017 aan een evaluatie onderworpen. Het evaluatierapport omvat vaststellingen over de uitvoering van de regelgeving, voorstellen tot bijsturing en een aantal suggesties voor de toepassing ervan. In aansluiting op de evaluatie heeft de Vlaamse Regering op 14 juli 2017 de conceptnota *Aanpassing Onroerenderfgoeddecreet naar aanleiding van de ex-post evaluatie* goedgekeurd. Deze nota geeft in grote lijnen weer welke aanpassingen aan de regelgeving worden voorzien. Op basis van de conceptnota wordt de onroerenderfgoedregelgeving in 2018 bijgestuurd. In het voorjaar van 2018 volgt de tweede evaluatie van het archeologieluik van de regelgeving. De resultaten van deze evaluatie worden gebundeld in een rapport, dat nog voor de zomer aan de Vlaamse Regering wordt voorgelegd. De uitvoering van de regelgeving gebeurt in nauwe interactie met het werkveld. Het erkenningsinstrumentarium stimuleert verschillende actoren om een rol op te nemen bij de zorg voor het onroerend erfgoed. Intussen zijn er 191 erkende archeologen en meer dan 1430 erkende metaaldetectoristen. Er zijn ook al dertien erkende onroerenderfgoeddepots, die zich hebben verenigd in het Vlaamse depotnetwerk. Het netwerk zet onder andere in op sensibilisering en stroomlijning van het deponeringsproces. Er zijn 19 erkende onroerenderfgoedgemeenten en 175 gemeenten die deel uitmaken van een erkende Intergemeentelijke Onroerenderfgoeddienst (IOED). Deze lokale besturen nemen officieel het engagement op om een eigen beleid voor het onroerend erfgoed op hun grondgebied te ontwikkelen. Dit is een evolutie die verder wordt aangemoedigd. Het agentschap beschouwt het begeleiden van lokale besturen hierbij dan ook als een belangrijke opdracht.

In de loop van 2017 zijn stappen gezet om de premierregelgeving op korte termijn te optimaliseren. Zo is bijvoorbeeld de premie voor buitensporige opgravingskosten bijgestuurd. Daarnaast werd werk gemaakt van de diversificatie van het financiële ondersteuningsinstrumentarium. De vermindering van de verkooprechten en schenkbelasting voor beschermde monumenten trad in werking op 14 mei 2017. Deze maatregel vormt een bijkomende stimulans voor eigenaars en initiatiefnemers om te investeren in beschermde monumenten. In september 2017 werd de erfgoedlening gelanceerd, een lagerentelening voor renovatie- of restauratiewerken aan beschermd onroerend erfgoed of aan gebouwen opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed. Tot slot wordt gewerkt aan een geoptimaliseerde vermindering van de personenbelasting voor onderhoud en restauratie van beschermd onroerend erfgoed. De Vlaamse Erfgoedkluis verhoogde in 2017 haar communicatie-inspanningen en er komen steeds nieuwe projecten bij zodat het investeringsvolume van de Erfgoedkluis nog verder kan worden opgedreven. Er wordt in 2018 verder gewerkt aan de optimalisatie van het premiestelsel door bijsturingen van de regelgeving op basis van de bevindingen uit het evaluatierapport.

In het *Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2014-2019* is opgenomen dat samenwerken met Onroerend Erfgoed een positieve connotatie moet krijgen. Het agentschap blijft daarom werken aan een cultuurverandering. Hiervoor werd binnen de organisatie gewerkt met de waarden *constructief, proactief en consequent*. Het agentschap heeft specifieke acties ondernomen om haar dienstverlening aan de klanten te optimaliseren. In de eerste plaats werd ingezet op de digitalisering van de dienstverlening, om zo de interacties tussen overheden en burgers en ondernemers zoveel mogelijk digitaal te laten verlopen. In 2017 zijn ook verschillende afwegingskaders ontwikkeld, die het mogelijk maken om helder

over te brengen wat mee in overweging is genomen om tot een bepaalde beslissing te komen. Er zijn afwegingskaders verschenen over het omgaan met historisch schrijnwerk, dakisolatie, het plaatsen van zonnepanelen en het plaatsen van terrassen in erfgoedcontext. Daarnaast werden handleidingen en onderzoeksrapporten voorbereid of opgeleverd ter begeleiding en ondersteuning van eigenaars en professionelen. Er is bovendien hard gewerkt aan de voorbereiding van een centrale klantendienst en een vernieuwde regiowerking, die in 2018 worden gerealiseerd. Begin 2017 is het agentschap begonnen met het stelselmatig peilen naar de klantentevredenheid. De eerste resultaten zijn alvast bemoedigend: gemiddeld scoort de algemene tevredenheid ongeveer 8 op 10. We kunnen vaststellen dat de cultuuromslag hoe langer hoe meer een vanzelfsprekende realiteit is geworden.

De doelmatigheid van het beschermingsinstrumentarium wordt verder geanalyseerd. In 2017 leverde het agentschap een eerste rapport op waarin het *algemeen kader van 80 jaar beschermingsbeleid* wordt geschetst. Het rapport vormt het inhoudelijk kader voor de evaluatie van de verschillende deelpakketten. Voor een eerste deelpakket werden ongeveer 500 beschermde monumenten gescreend, waarvan enkel het dak, de gevels en/of een gevelonderdeel is beschermd. Een tweede deelpakket gaat over de bescherming van archeologische sites. In 2018 beschikken we ook over de resultaten van een derde deelpakket over bouwkundige gehelen. Na het afwerken van elk deelpakket worden aanbevelingen voor een optimale inzet van het beschermingsinstrumentarium geformuleerd. Het agentschap maakte verder werk van de (her)inventarisatie van het bouwkundig erfgoed in de Vlaamse rand, in Antwerpen en in Gent. Tegelijk werd ingezet op de overdracht van inventarisatie naar lokale besturen en op de optimalisatie van de onroerenderfgoedinventarissen. In 2017 werden enkele inventarissen geheel of gedeeltelijk vastgesteld of werd de vaststelling voorbereid. Zo wordt de procedure voor de vaststelling van de inventaris van het bouwkundig erfgoed in Limburg eind dit jaar afgerond. Midden 2017 is de administratieve voorbereiding opgestart van de vaststelling van de inventaris van het bouwkundig erfgoed in de provincie Antwerpen. Daarnaast werden verschillende gebieden uit de LandschapSATLAS vastgesteld. De kaart van gebieden waar geen archeologie te verwachten valt werd nauwgezet geactualiseerd. Om de twee maanden werd een bijgewerkte versie beschikbaar gesteld. Ook de inventaris van het varend erfgoed werd voor de eerste maal vastgesteld. Deze vaststelling maakt het mogelijk voor verschillende bevoegde overheden en instanties om vrijstellingen of voordelen te koppelen aan het beheer van het varend erfgoed. Uit de verschillende thematische en geografische onderzoeken en inventarisaties, volgden ook heel wat beschermingsdossiers. 2017 was bovendien een belangrijk jaar voor de proefprojecten voor de onroerenderfgoedrichtplannen (Mergelgroeven en Hoogstamboomgaarden). Er werd volop ingezet op participatie van de verschillende betrokkenen. Komend jaar wordt voor beide proefprojecten een visie op papier gezet.

De erfgoedinspectie maakt een Inspectieplan 2018 op om gericht te kunnen handhaven. Er wordt onderzocht hoe er meer proactief kan worden opgetreden. Door middel van een screening wil de inspectie sneller op het terrein raken zodat de dossiers al in een beginfase kunnen worden aangepakt. De erfgoedinspectie zet komend jaar ook verder in op de totstandkoming en uitwerking van minnelijke schikkingen.

Niet alleen de overheid staat in voor de zorg van het onroerend erfgoed. Verschillende partnerorganisaties vormen een belangrijke schakel bij het

ondersteunen en begeleiden van de eigenaars, beheerders en erfgoedzorgers. Ik blijf daarom verenigingen als Herita, Monumentenwacht Vlaanderen, het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC) en Aan De IJzer ondersteunen. Naar aanleiding van een evaluatierapport over de werking van Herita, stippelde de vereniging in 2017 een strategisch traject uit. Dit resulteerde in een hernieuwde visie, missie, positionering en organisatiestructuur, waarbij Herita focust op het ontwikkelen van onroerend erfgoed, het vergroten van het draagvlak en het versterken van het middenveld.

Er beweegt heel wat op het internationale erfgoedtoneel. Op 7 juli 2017 werd een serie van Europese primaire beukenbossen, waaronder vijf bosreservaten van het Zoniënwoud, erkend als Werelderfgoed. Daarmee is voor de eerste keer een Belgische site opgenomen in de lijst van natuurlijk Werelderfgoed. Het Frans-Belgische dossier om de *Militaire begraafplaatsen en monumenten van de Eerste Wereldoorlog (Westelijk front)* te erkennen als UNESCO-Werelderfgoed is op 30 januari ingediend bij het Werelderfgoedcentrum. Ook het Werelderfgoednominatiedossier voor de *Koloniën van Weldadigheid* is ingediend. In 2018 zal het Werelderfgoedcomité over beide dossiers een beslissing nemen. Er werd ook gewerkt aan de herziening van de Vlaamse indicatieve Werelderfgoedlijst. In de loop van 2018 wordt een ontwerp van herziene Belgische indicatieve lijst formeel bij UNESCO neergelegd. Het jaar 2018 werd uitgeroepen tot het *Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed*. In functie hiervan zijn met verschillende betrokkenen al voorbereidende stappen gezet. Via specifieke projectsubsidies en de organisatie van een aantal netwerkmomenten, wensen we in Vlaanderen het draagvlak voor de zorg voor het erfgoed te verhogen, de samenwerking tussen de verschillende actoren te bevorderen en kwalitatieve *bottom-up* initiatieven te stimuleren. Het Erfgoedjaar is bovendien een uitgelezen kans om verder aan de slag te gaan met de conventie van Faro over de bijdrage van het erfgoed aan de samenleving. De screening van deze conventie in 2017 leerde ons dat de maatschappij als geheel meer betrokken moet worden bij de zorg voor en de omgang met het erfgoed in Vlaanderen. Binnen dit kader start het agentschap ook met een draagvlakonderzoek voor onroerend erfgoed. Nadat het onderzoek naar de woongenotswaarde van onroerend erfgoed en de actualisatie van de satellietrekening Onroerend Erfgoed zijn afgerond, wordt in 2018 een onderzoek naar de betalingsbereidheid voor het behoud van onroerend erfgoed opgestart.

Herbestemming en hergebruik van erfgoed blijft een prioritair thema. In 2017 werd, in nauwe samenwerking met de Vlaams Bouwmeester, de *Meesterproef Erfgoed en Herbestemming* georganiseerd. Het leertraject voor het gebruik, hergebruik en de herbestemming van beschermde kerken werd afgerond en het projectbureau *Herbestemming Parochiekerken* heeft in 2017 opnieuw twee projectoproepen gelanceerd om haalbaarheidsstudies over de ontwikkelingsmogelijkheden op te maken. De samenwerking tussen onroerend erfgoed en het beleidsdomein Omgeving wordt geïntensifieerd. In 2018 worden verschillende partners aan tafel gezet om een debat te voeren over hoe onroerend erfgoed op een creatieve en duurzame manier kan bijdragen tot een verdere kwaliteitsvolle ontwikkeling van onze leefomgeving. Samen met het beleidsveld Wonen willen we tot een oplossing komen om voor beschermde woningen zowel het behoud van de erfgoedwaarden als de woonkwaliteit te garanderen, zonder het erfgoed te beperken in zijn gebruiksmogelijkheden. Het voorbije jaar zijn ook de inspanningen opgedreven om het beschermd onroerend erfgoed energiezuiniger te maken en ook in 2018 blijft het belangrijk dat iedereen zijn steentje blijft bijdragen aan de Vlaamse klimaatdoelstellingen.

I. INLEIDING

2018 wordt het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed. Als minister bevoegd voor het onroerend erfgoed in Vlaanderen trek ik, samen met mijn collega-minister bevoegd voor Cultuur uiteraard mee aan de kar om dit jaar in goede banen te leiden. Het belang en de betekenis van erfgoed voor de samenleving is immers niet te onderschatten. Het erfgoed omringt ons in het dagelijkse leven maar we staan er te weinig bij stil. Ik zie dit Europees jaar dan ook als een gelegenheid om niet alleen het erfgoed maar ook alle erfgoedzorgers de aandacht te geven die ze verdienen. Het is dankzij de vele eigenaars, beheerders, verenigingen, vrijwilligers, bedrijven en overheden dat we kunnen genieten van het erfgoed en dat onze leefomgeving aangenaam en herkenbaar blijft. Het is één van mijn prioriteiten om alle partners in de erfgoedzorg nog meer en beter te laten samenwerken om zo de erfgoedzorg in Vlaanderen een nieuw elan te geven, net zoals dit is gebeurd na het Europees Monumentenjaar in 1975.

Ik blijf me inspannen om de beste omstandigheden te bieden om het erfgoed te behouden en beheren. Een gedegen reglementair kader is een belangrijke voorwaarde hiervoor. Daarom liet ik in 2017 een evaluatie van de regelgeving uitvoeren om na te gaan welke effecten de inwerkingtreding van de regelgeving heeft gehad. Op basis van vaststellingen, werden enkele bijstellingen voorgesteld in een conceptnota, die op 14 juli 2017 door de Vlaamse Regering werd goedgekeurd. Na het advies van de SARO en de bespreking van deze nota in het Vlaams Parlement, wordt de regelgeving in de loop van 2018 gewijzigd. Bij deze wijziging van de regelgeving ligt de focus op het bijkomend optimaliseren van het archeologisch traject, het bijsturen van het premiestelsel om de wachtlijsten in te dijken en het klantvriendelijker maken van de regelgeving. Ik draag rechtszekerheid en transparantie hoog in het vaandel en verwacht zeker van overheden dat zij zich constant inspannen om dit te bieden. Het agentschap Onroerend Erfgoed heeft de afgelopen jaren al veel acties op touw gezet om een klantvriendelijke en flexibele organisatie te worden. Er zijn intussen verschillende afwegingskaders en handleidingen beschikbaar, die duidelijkheid bieden over hoe een bepaalde beslissing tot stand komt. Heel wat dienstverleningsprocessen werden gedigitaliseerd, een inspanning die de komende jaren wordt verder gezet. De samenwerking met verschillende partners werd intenser. Een mooi resultaat hiervan was de meesterproef *Erfgoed en Herbestemming* dat samen met de Vlaams Bouwmeester werd georganiseerd.

De zorg voor ons erfgoed is een verantwoordelijkheid van velen geworden. Dit wil ik blijven stimuleren. Ik ben dan ook trots op bijkomende stimulansen die dit jaar samen met de minister van Financiën en Begroting tot stand kwamen, zoals de vermindering van verkooprechten en schenkbelasting voor beschermde monumenten en de lancering van de erfgoedlening voor renovatie- of restauratie van waardevol bouwkundig erfgoed. Dergelijke initiatieven geven eigenaars en beheerders een extra duwtje in de rug en zorgen ervoor dat zij zich gesterkt voelen om zich te blijven inzetten voor een zorgzame en toekomstgerichte omgang met het erfgoed.

II. STRATEGISCHE EN OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

SD 1. Een vlotte en consequente uitvoering van de regelgeving is gegarandeerd

OD 1.1. Actoren worden erkend voor hun rol in de erfgoedzorg en worden gestimuleerd om te netwerken

1) Stand van zaken 2017

Het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 trad vanaf 1 januari 2015 gefaseerd in werking. De uitvoering van de regelgeving gebeurt in nauwe interactie met het werkveld. Het erkenningsinstrumentarium stimuleert daarnaast verschillende actoren om een rol op te nemen bij de zorg voor het onroerend erfgoed.

Op 30 september 2017 telden we 191 erkende archeologen: waarvan 153 natuurlijke personen, 26 rechtspersonen en twaalf van rechtswege erkende archeologen. Er zijn ook heel wat metaaldetectoristen die een erkenning hebben gekregen, namelijk 1430 (*stand van zaken op 30 september 2017*).

De dertien erkende onroerenderfgoeddepots zijn verenigd in het Vlaamse depotnetwerk, dat in 2016 door het agentschap Onroerend Erfgoed werd opgestart. Het depot van het agentschap Onroerend Erfgoed is van rechtswege erkend en maakt in die hoedanigheid deel uit van dit netwerk. In de begroting 2017 is budget voorzien voor de subsidiëring van twaalf erkende onroerenderfgoeddepots, namelijk 1.020.000 euro. Het depotnetwerk zette in 2017 hoofdzakelijk in op sensibilisering: archeologische bedrijven konden deelnemen aan infosessies over deponering en voor eigenaars en beheerders van archeologische ensembles werd een folder ontwikkeld. Tijdens een debatdag hebben de partners en actoren uit de depotsector de toekomstige structuur en werking van het depotnetwerk grondig besproken.

Steeds meer gemeenten en intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten (IOED) laten zich erkennen. Intussen zijn er negentien erkende onroerenderfgoedgemeenten die extra bevoegdheden en taken voor onroerend erfgoed opnemen. Er zijn al 25 erkende IOED'en, waarvan er tien nieuwe in 2017 werden erkend. In Vlaanderen zijn er nu 175 gemeenten die zijn aangesloten bij een erkende IOED. In de begroting 2017 is 1.383.000 euro voorzien voor vijftien erkende IOED'en. Voor de tien nieuwe IOED'en moet de samenwerkingsovereenkomst, en bijhorende subsidiëring, nog van start gaan. De lokale besturen, erkend als onroerenderfgoedgemeente of aangesloten bij een IOED, nemen officieel het engagement op om een eigen beleid voor het onroerend erfgoed op hun grondgebied te ontwikkelen. Dat is een evolutie die ik blijf aanmoedigen.

2) Initiatieven 2018

Initiatief 1: Verduidelijken van de toekomst van het Vlaamse depotnetwerk

Midden 2018 eindigt de opstartfase van het Vlaams depotnetwerk en de daaraan gekoppelde coördinerende rol van het agentschap Onroerend Erfgoed. Het project zal worden afgesloten met een rapport met aanbevelingen voor de toekomst van het netwerk. Het komende jaar wordt een toekomsttraject voor het depotnetwerk vastgelegd en in de praktijk gebracht. Het netwerk zet minstens verder in op

sensibilisering en de stroomlijning van het deponeringsproces voor onroerend erfgoed.

OD 1.2. Het behoud en beheer van het varend erfgoed in Vlaanderen wordt aangemoedigd en gefaciliteerd

1) Stand van zaken 2017

Op 16 juni 2017 stelde ik de inventaris van het varend erfgoed vast. De inventaris, die 110 vaartuigen omvat, draagt bij aan de erkenning van de inspanningen van eigenaars en beheerders om dit erfgoed varend te houden. Ik heb aan verschillende bevoegde instanties en organisaties gevraagd om, binnen hun mogelijkheden, hierin te faciliteren. Dat zij een grote appreciatie hebben voor varend erfgoed, blijkt uit een aantal geboden voordelen. Zo geeft De Vlaamse Waterweg nv een korting van dertig procent op het concessierecht voor historisch waardevolle woonboten en stellen de Haven van Antwerpen en de Haven van Gent het varend erfgoed vrij van havenrechten.

Initiatief 2: IJveren voor vrijstellingen en voordelen voor varend erfgoed

Ik blijf me, samen met alle relevante partners, inspannen om het behoud en beheer van het varend erfgoed te verzekeren. Ik probeer zoveel mogelijk partners te overtuigen om bijkomende vrijstellingen of voordelen aan het geïnventariseerde en beschermde varend erfgoed toe te kennen.

OD 1.3. Een performant functionerend regelgevend kader wordt gewaarborgd door regelmatige evaluatie en bijsturing

1) Stand van zaken 2017

Het Onroerenderfgoeddecreet is in 2017 aan een evaluatie onderworpen. Midden mei is een evaluatierapport met bijlagen opgeleverd.¹ Het rapport omvat vaststellingen over de uitvoering van de regelgeving, voorstellen tot bijsturing of reparatie en een aantal suggesties voor de toepassing ervan.

Algemeen kan worden geconcludeerd dat het Onroerenderfgoeddecreet resulteert in beleidscontinuïteit. Nieuw instrumentarium slaat aan, maar niet alles heeft al uitvoering gekregen. De nieuwe archeologieregelgeving betekent een breuk met het verleden. Hierdoor is de introductie ervan niet optimaal verlopen. Nadat in het najaar van 2016 al aanpassingen werden doorgevoerd en na het voorstel van decreet tot wijziging van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, wat betreft het archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige ingrepen in de bodem, is bijkomende verbetering nodig.

In aansluiting op de evaluatie heeft de Vlaamse Regering op 14 juli 2017 de conceptnota *Aanpassing Onroerenderfgoeddecreet naar aanleiding van de ex-post evaluatie* goedgekeurd. Deze nota geeft in grote lijnen weer welke aanpassingen aan de onroerenderfgoedregelgeving worden voorzien. Een aantal van de

¹ Het evaluatierapport is raadpleegbaar op de website van het agentschap Onroerend Erfgoed: https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/images/downloads/20170512_evaluatierapport_Onroerenderfgoeddecreet.pdf

geformuleerde wijzigingen aan de regelgeving en bijkomende initiatieven van het agentschap komt bovendien tegemoet aan de *Resolutie van het Vlaamse Parlement van 5 juli 2017 betreffende de financiering van de archeologische erfgoedzorg* (cf. *bijlage 3, moties en resoluties*). Op 13 september 2017 bracht de Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening - Onroerend Erfgoed (SARO) een advies uit over de conceptnota. De conceptnota werd ook voorgelegd aan het Vlaams Parlement. In het najaar 2017 is mijn administratie gestart met het voorbereiden van de aanpassingen aan de regelgeving.

In september 2017 werd de Erfgoedbalans gepubliceerd. De Erfgoedbalans beoogt het zichtbaar maken van de belangrijkste tendensen tot op het moment dat het Onroerenderfgoeddecreet in werking is getreden (eind 2014) en zet daarbij de eerste krijtlijnen uit van een echte beleidseffectenmeting.

2) Initiatieven 2018

Initiatief 3: Aanpassen van de regelgeving voor onroerend erfgoed op basis van de bevindingen van het evaluatierapport

Op basis van de conceptnota *Aanpassing Onroerenderfgoeddecreet naar aanleiding van de ex-post evaluatie* en de resultaten van de bespreking ervan in het Vlaams Parlement, werk ik in 2018 verder aan het bijsturen van de onroerenderfgoedregelgeving. Het is de bedoeling om alvast de noodzakelijke wijzigingen aan het Onroerenderfgoeddecreet definitief goed te keuren, te bekrachtigen en af te kondigen, om in 2018 het Onroerenderfgoedbesluit aan te passen.

De belangrijkste aanpassingen aan de onroerenderfgoedregelgeving die worden voorzien in de conceptnota zijn:

- De optimalisatie van het archeologische traject: begrippen worden verduidelijkt, de erkenning van archeologen gedifferentieerd, de bekrachtiging van archeologienota's vervangen door een melding, het oppervlaktecriterium buiten archeologische zones verhoogd en bijkomende vrijstellingen voor verplicht archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige handelingen worden voorzien. Er wordt een premie geïntroduceerd voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem en het premiepercentage voor buitensporige opgravingskosten wordt verhoogd.
- Bijsturingen van het erfgoedpremiestelsel: naast een basispremie van 40 procent wordt een hoger premiepercentage van 60 procent voorzien voor open erfgoed, religieuze gebouwen, maalvaardige molens, ZEN-erfgoed (erfgoed zonder economisch nut), onderwijsgebouwen en gebouwen die eigendom zijn van een lokaal bestuur en een publieksfunctie hebben. Een bijkomende premie van 10 procent is mogelijk bij regelmatig onderhoud en goed huisvaderschap. De voorwaarde om een goedgekeurd beheersplan voor te leggen wordt beperkt. Parallel wordt de onderzoekspremie voor de opmaak van een beheersplan geschrapt. De impact van de wijzigingen inzake de premierregelgeving wordt opgevangen binnen de kredieten in constant beleid. In 2017 bedroegen de vastleggingskredieten voor alle premies 80.285.000 euro. Voor 2018 is in de begroting in constant beleid 79.225.000 euro voorzien voor alle premies. Dit bedrag wordt verhoogd met 8,7 miljoen euro.
- Procedurele bijsturingen: er wordt gezorgd voor minder verplichte beveiligde zendingen, een gelijktijdige advisering van beschermingsvoorstellen door alle betrokkenen (inclusief de zakelijke rechthouders) en een snellere procedure tot

aanpassing van een beschermingsbesluit bij verplaatsing van een beschermd goed.

- Het concept *open erfgoed* wordt bijgestuurd.

In het voorjaar van 2018 volgt de tweede evaluatie van de archeologieregelgeving. Dat zal gebeuren op basis van de uitvoering in 2017. De resultaten van de evaluatie worden gebundeld in een rapport, dat voor de zomer aan de Vlaamse Regering zal worden voorgelegd en aansluitend ter informatie aan het Vlaams Parlement. Als de evaluatie concludeert tot verdere bijstellingen van de archeologieregelgeving (inclusief de *Code van Goede Praktijk voor Archeologie en Metaaldetectie*) dan worden hiertoe eind 2018 de voorbereidingen getroffen.

Initiatief 4: Middelen vrijmaken voor het archeologisch vervolgonderzoek, de zogenaamde "oogst van Malta".

We waken erover dat opgravingsresultaten voldoende omgezet worden in wetenschappelijke kennis en ontsloten worden. Uitwerkend onderzoek en syntheseonderzoek zijn bij archeologisch onderzoek noodzakelijk om tot echte resultaten te komen zowel voor het onderzoek als beleidsmatig. De huidige situatie, waarbij vooral het onderzoek op het terrein wordt gefinancierd, zorgt ervoor dat bij gebrek aan uitwerkend en syntheseonderzoek de werkelijke resultaten op zich laten wachten.

Het vervolgonderzoek is immers een essentieel onderdeel in het proces van de archeologische erfgoedzorg, niet alleen voor het ontwikkelen van historische kennis, maar ook voor de verdere uitbouw van beleidsinstrumenten, voor een adequaat erfgoedbeheer en voor een kwaliteitsvolle ontsluiting van het onroerend erfgoed dat uiteindelijk ook het publieke draagvlak moet blijven stimuleren. Door de cirkel te sluiten zal het onderzoek ook de boeiende verhalen opleveren die de burger interesseren, fascineren en (historisch) houvast geven.

Voor het vervolgonderzoek zullen projecten geselecteerd worden na een oproep en een projectsubsidie ontvangen. Ik voorzie hiervoor vanaf 2018 1 miljoen euro recurrent.

SD 2. De onroerenderfgoedzorg is een gedeelde verantwoordelijkheid van verschillende beleidsniveaus en organisaties door vertrouwen te schenken

OD 2.1. Het agentschap Onroerend Erfgoed is een oplossingsgerichte en proactieve projectpartner in nauwe samenwerking met andere beleidsvelden en overheden

1) Stand van zaken 2017

In het *Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2014-2019* is opgenomen dat samenwerken met Onroerend Erfgoed een positieve connotatie moet krijgen. Het agentschap blijft daarom werken aan een cultuurverandering. Om dit te kunnen realiseren, heeft het agentschap in de eerste plaats geluisterd naar de noden en wensen van haar klanten en zijn er daarna acties ondernomen om meer klantgericht te werken. Hierbij werd binnen de organisatie gewerkt aan de waarden *constructief, proactief* en *consequent*. Medewerkers volgden gerichte opleidingen en er werden afwegingskaders opgemaakt om zo de advisering binnen het agentschap te stroomlijnen en om meer transparantie te bieden aan alle betrokkenen (cf. OD 3.2.).

Het agentschap heeft specifieke acties ondernomen om haar dienstverlening aan individuele klanten te optimaliseren. In de eerste plaats werd ingezet op de digitalisering van de dienstverlening (cf. OD 3.3.). Ook werden de brieven aan klanten onder de loep genomen zodat de communicatie in klare taal gebeurt. Klanten worden permanent bevraagd aan de hand van een feedbackformulier en er wordt indien nodig overlegd met individuele erfgoedeigenaars. In 2017 is hard gewerkt aan de voorbereiding van een centrale klantendienst en een vernieuwde regiowerking. Onroerend Erfgoed blijft tegelijk op structurele basis overleggen met belanghebbenden, zoals Boerenbond, Landelijke Vlaanderen, Historische Steden en Gemeenten, Gorduna, Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), Vlaamse Confederatie Bouw (VCB) en het notariaat.

Daarenboven werd de onroerenderfgoedregelgeving doorgelicht op het vlak van klantvriendelijkheid. Regelgeving wordt als klantvriendelijk beschouwd als ze zowel naar de inhoud als naar de vorm consequent, duidelijk en proportioneel is. De resultaten van deze doorlichting zijn verwerkt in het evaluatierapport van de regelgeving (cf. OD 1.3.).

Deze acties hebben al resultaat opgeleverd. Begin 2017 is het agentschap begonnen met het stelselmatig peilen naar de klantentevredenheid. Bij de afronding van een dossier kan de klant via een *online* formulier *feedback* geven over de kwaliteit van de dienstverlening. Eerst is gestart met de toelatingsprocedure voor werken aan beschermd erfgoed. In het najaar is de adviesprocedure voor beheersplannen toegevoegd. Het is de bedoeling deze *klantentevredenheidsbarometer* geleidelijk op alle belangrijke dienstverleningsprocessen toe te passen. In tegenstelling tot periodieke tevredenheidsmetingen biedt de barometer het voordeel dat de perceptie van de bevroegden gebaseerd is op concrete en recente interacties met het agentschap. Jaarlijks worden de resultaten via de website teruggekoppeld naar de belanghebbenden. De eerste resultaten zijn alvast bemoedigend: gemiddeld scoort de algemene tevredenheid ongeveer 8 op 10. Over de samenwerking is men het meest tevreden, terwijl de communicatie over het dossier nog kan verbeteren. De digitalisering, die nu volop is ingezet, draagt daar zeker toe bij. Volgens meer dan

85 procent van de respondenten verliep het contact met het agentschap consequent, proactief en constructief. Ik kan vaststellen dat de cultuuromslag hoe langer hoe meer realiteit is geworden.

In de motie van het Vlaams Parlement bij de beleidsnota wordt gevraagd "*maximale afstemming te garanderen t.a.v. regelgeving binnen andere beleidsdomeinen, in het bijzonder m.b.t. ruimtelijke ordening en natuur*" (cf. *bijlage 3, moties en resoluties*). Met verschillende beleidsdomeinen en -velden werd de samenwerking geïntensifieerd.

Er zijn stappen gezet voor het versterken van de samenwerking met het beleidsveld Natuur, bijvoorbeeld door het instrument van het geïntegreerd beheersplan *natuur-onroerend erfgoed* verder vorm te geven en de effectieve toepassing ervan samen voor te bereiden. Door de goedkeuring van het Besluit van de Vlaamse Regering van 14 juni 2017 *betreffende de natuurbeheerplannen en de erkenning van natuurreservaten* zijn in het Onroerenderfgoedbesluit de bepalingen met betrekking tot de geïntegreerde beheersplannen ingevoegd (cf. *bijlage 2, regelgevingsagenda*). Hiermee komt ook dit aspect van het Onroerenderfgoeddecreet volledig in uitvoering. Door de samenwerking tussen het agentschap Onroerend Erfgoed en het agentschap Natuur en Bos werden enkele proefprojecten voor geïntegreerde beheersplannen opgestart, zoals voor de natuurgebieden Bleyckhof (Ranst), Gaasbeek (Lennik) en Altenbroek (Voeren). Zo wordt de praktische implementatie van dit instrument zo goed mogelijk voorbereid. Voor de afstemming met ruimtelijke ordening werden verschillende acties ondernomen (cf. *OD 5.1.*).

De Meesterproef *Erfgoed en Herbestemming*, in samenwerking met het Team Vlaams Bouwmeester, bracht dit thema ruim onder de aandacht. Voor de organisatie van de Meesterproef werd 45.000 euro budget gereserveerd in de begroting 2017. Zes publieke projecten van herbestemming van erfgoed werden geselecteerd: de herbestemmingen van de kloosterkapel op het domein van De Lovie in Wervik, de duiventil van Hof ter Beke in Wilrijk, twee tumuli in Heers, de noordvleugel van de boerderij van Wortel-Kolonie en een herbestemmingsonderzoek voor respectievelijk het openluchtwembad op het domein van Sport Vlaanderen in Hofstade en de Slagmolen in Genk. Voor deze projecten werd een wedstrijd uitgeschreven gericht op recent afgestudeerde ontwerpers. De winnende ontwerpvoorstellen werden voorgesteld aan het grote publiek tijdens de Nacht van de Architectuur op 8 september 2017 in samenwerking met het Vlaams Architectuurinstituut (VAi). Hieraan werd een studiedag gekoppeld over het samengaan van hedendaagse architectuur met onroerend erfgoed. Samen met de projectregisseurs werd intussen verder gewerkt aan een snelle realisatie van de projecten (cf. *initiatief 23*). Hiertoe wijzigde ik het besluit tot bepaling van bijkomende structurele voorafnames voor de toekenning van een erfgoedpremie volgens de bijzondere procedure (cf. *bijlage 2, regelgevingsagenda*).

De agentschappen Onroerend Erfgoed en Toerisme Vlaanderen blijven streven naar strategische afstemming met het oog op het stimuleren van kwaliteitsvolle toeristische ontwikkeling van onroerend erfgoed. In 2017 gaf het agentschap een toelichting over de onroerenderfgoedregelgeving in het kader van de voorbereiding van de hefboomprojecten die in aanmerking komen voor subsidies van Toerisme Vlaanderen. Daarnaast wordt er samengewerkt aan concrete dossiers. Zo volgt het agentschap samen met de Vlaams Bouwmeester, Toerisme Vlaanderen en de stad

Gent de verdere ontwikkelingen op voor een goede ontsluiting van het Lam Gods in de Sint-Baafskathedraal na de restauratie van het paneel.

2) *Initiatieven 2018*

Initiatief 5: Verder werken aan een klantgerichte en flexibele administratie

De klantentevredenheid is in 2017 fors verhoogd maar ik blijf verder werken aan een klantgerichte en flexibele organisatie. De digitalisering van de dienstverleningsprocessen gaat door (*cf. initiatief 17*): de aanvraag voor toelatingen zal in 2018 gedigitaliseerd zijn en het formulier voor de metaaldetectievondsten wordt gebruiksvriendelijker gemaakt.

In 2018 worden de centrale klantendienst en een vernieuwde regiowerking operationeel. Een klantvriendelijke regelgeving zal dit ondersteunen. De *frontoffice*-werking van het agentschap wordt ingrijpend veranderd. De bestaande loketten in Brussel en de provincies worden samengevoegd tot één gecentraliseerde klantendienst, waardoor de bereikbaarheid (telefonisch en via e-mail) zal verbeteren. Aan de hand van een goede monitoring van alle vragen en de klantenfeedback, stuurt het agentschap zijn werking verder bij. In 2018 wordt de communicatie naar de belanghebbenden in het kader van de verschillende procedures verbeterd door het gebruik van meer klantvriendelijke briefsjablonen. Voor de elektronische communicatiekanalen wordt een soortgelijke oefening voorzien. Ten slotte komt er in de plaats van de huidige provinciale indeling een werking gebaseerd op drie regio's. Hierbij wordt ingezet op een betere afstemming, op de inhoudelijke deskundigheid van de consultants en op een gemandateerde vertegenwoordiging van het agentschap in de vele overlegstructuren.

De aanpassing van de regelgeving op basis van de uitgevoerde evaluatie zal ook zorgen voor een meer klantvriendelijke regelgeving (*cf. initiatief 3*). De vormvereiste van de beveiligde zending zal bijvoorbeeld worden beperkt tot die gevallen waar het noodzakelijk is en de formulering van de termijnen wordt in de hele regelgeving gelijkgeschakeld. In het vervolg zal, voorafgaand aan de voorlopige bescherming, het advies van de zakelijkrechthouder bijkomend worden ingewonnen.

In 2018 wordt de *corporate website* van het agentschap Onroerend Erfgoed volledig vernieuwd, met informatie afgestemd op maat van verschillende doelgroepen, met veel aandacht voor gebruiksvriendelijkheid en duidelijkheid. De website beantwoordt tevens aan de Europese richtlijn inzake toegankelijkheid van overheidswebsites. Om hen te helpen bij de begeleiding en advisering van projecten, zullen de erfgoedconsultanten in 2018 kunnen beschikken over een portfolio van representatieve onroerenderfgoedprojecten. Deze portfolio met goede voorbeelden kan natuurlijk ook eigenaars, beheerders, ontwerpers, aannemers en verenigingen verder inspireren. In 2017 voorzag ik 50.000 euro aan werkingskosten hiervoor, onder meer voor de ontwikkeling van een databank.

OD 2.2. Het agentschap Onroerend Erfgoed begeleidt de lokale besturen bij het uitbouwen van een lokaal onroerenderfgoedbeleid

1) *Stand van zaken 2017*

Het agentschap beschouwt het begeleiden van lokale besturen bij het ontwerpen en uitvoeren van een eigen onroerenderfgoedbeleid als een belangrijke opdracht.

Dit geldt bij uitstek voor de erkende onroerenderfgoedgemeenten en voor de gemeenten die deel uitmaken van een erkende IOED, maar ook voor de (nog) niet-erkende gemeenten. In 2016 werd daarom een structureel overleg op touw gezet tussen het agentschap Onroerend Erfgoed en de VVSG. Dat wordt verder gezet. In overleg met VVSG en het Kenniscentrum Vlaamse Steden worden tegen 2018 de noden van lokale besturen in kaart gebracht om een optimaal lokaal onroerenderfgoedbeleid te realiseren.

De overdracht van bevoegdheden en taken wordt goed begeleid. Zo staan sinds 1 januari 2017 de erkende onroerenderfgoedgemeenten onder meer in voor de bekrachtiging van de archeologienota's op hun grondgebied. Het agentschap stelde een beknopte handleiding samen over de wijze waarop dit kan worden aangepakt en welke de bijhorende aandachtspunten zijn. Het agentschap stelde een *onlineloket* voor de behandeling van archeologienota's ter beschikking, een instrument waarvan de gemeenten dankbaar gebruik maken.

Het geografisch inventariseren van individuele erfgoeditems (gebouwen en landschapselementen) wordt, zoals aangegeven in het kerntakenplan, beschouwd als een opdracht van de lokale besturen. Gemeenten en intergemeentelijke diensten organiseren zich om het erfgoed op hun grondgebied te inventariseren. In 2017 begeleidde het agentschap een aantal lokale overheden bij het inventariseren van bouwkundig erfgoed. Zo werd de inventarisatie afgerond voor de gemeente Genk en voor de fortengordel van Antwerpen (door de provincie). Ook erkende onroerenderfgoedgemeenten en IOED'en nemen op het vlak van inventarisatie een trekkersrol op.

Er is een netwerk van erkende onroerenderfgoedgemeenten en intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten. Het telt 44 leden (negentien gemeenten en 25 intergemeentelijke diensten) en kwam in 2017 tweemaal samen onder begeleiding van het agentschap. Tijdens deze netwerkmomenten wordt informatie op maat aangereikt over de regelgeving en het beheersinstrumentarium en kunnen de deelnemers ervaringen en goede voorbeelden uitwisselen. De volgende erkenningsronde voor onroerenderfgoedgemeenten en IOED'en is in 2020 voorzien. Nu kan het netwerk zich verder consolideren in een min of meer vaste samenstelling en nadenken over de verdere operationalisering en optimalisering.

2) *Initiatieven 2018*

Initiatief 6: Inspelen op de noden van de lokale besturen

Het agentschap Onroerend Erfgoed brengt de noden van de lokale besturen in kaart om zo een optimaal lokaal onroerend erfgoedbeleid te realiseren en speelt hierop in met de gepaste informatie-uitwisseling en kennisoverdracht. Ik blijf inzetten op de begeleiding van lokale overheden voor de inventarisatie van het bouwkundig erfgoed. De lopende inventarisatie voor Deurne, Merksem, Heverlee en Wijgmaal wordt afgerond en er wordt actief gezocht naar nieuwe samenwerking met andere geïnteresseerde gemeentes.

Verschillende erkende onroerenderfgoedgemeenten en IOED'en hebben inventarisatieprojecten opgestart, zoals de IOED'en *Leiedal*, *Erfgoed Noorderkempen*, *CO7*, *Winar*, *Oost* en *Portiva*. Het kan gaan over de inventarisatie van bouwkundig erfgoed, maar ook van archeologisch en landschappelijk erfgoed, zoals trage wegen. Binnen het netwerk van de IOED'en werd een specifieke werkgroep opgericht over inventarisatie om ervaringen met elkaar te delen en kennis uit te wisselen.

Samen met het departement Cultuur, Jeugd en Media (CJM) en het steunpunt FARO wordt in januari 2018 een studiedag over de betekenis van de Faro-conventie georganiseerd voor de gemeentelijke erfgoedcellen en de erkende IOED'en. Het luik participatie binnen het ruime erfgoedveld staat hierbij centraal, zodat deze actoren kunnen bepalen hoe zij hierin een rol kunnen opnemen (*cf. initiatief 27*).

Initiatief 7: Verhuizen van de Kogge naar het Droogdokkeneiland samen met de stad Antwerpen en de Haven van Antwerpen

In samenwerking met de stad Antwerpen en het Gemeentelijk Havenbedrijf verhuist de Kogge van de Suez-loods naar een nieuwe locatie op het Droogdokkeneiland. Voor de verhuis van de Kogge is een budget van 100.000 euro voorzien in de begroting van 2017. Het ontzouten van de Kogge kan in 2018 van start gaan.

OD 2.3. De nauwe samenwerking tussen en met partnerorganisaties leidt tot een grotere betrokkenheid van eigenaars, beheerders en erfgoedzorgers

1) Stand van zaken 2017

Niet alleen de overheid staat in voor de zorg van het onroerend erfgoed. Verschillende partnerorganisaties vormen een belangrijke schakel bij het ondersteunen en begeleiden van de eigenaars, beheerders en erfgoedzorgers. Ik ondersteun daarom verenigingen als Herita, Monumentenwacht Vlaanderen, het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC) en Aan De IJzer. Deze partners ontvangen een jaarlijkse subsidie voor de financiering van hun algemene werking. Deze subsidies kaderen in constant beleid, dat regelmatig wordt geëvalueerd.

Op mijn verzoek stelde het agentschap in 2016 een evaluatierapport op over de werking van Herita en als antwoord daarop stipelde Herita een strategisch traject uit (*cf. bijlage 3, moties en resoluties*). Dit resulteerde in een hernieuwde visie, missie, positionering en organisatiestructuur, waarbij Herita focust op het ontwikkelen van onroerend erfgoed, het vergroten van het draagvlak en het versterken van het middenveld. Om dit te consolideren wordt er werk gemaakt van een addendum bij de samenwerkingsovereenkomst tussen de Vlaamse Regering en Herita, die deze doelstellingen zal concretiseren. In 2017 en 2018 wordt voor Herita een budget van 2.209.000 euro voorzien op de begroting.

De meeste Herita-sites zijn ondertussen aan een bouwkundige, financiële en juridische screening onderworpen met het oog op het ontwikkelen van een beheersplan. De exploitatie van kasteel Beauvoorde wordt herzien met het oog op een sterkere lokale verankering. Omdat het kasteel van Horst om veiligheidsredenen gesloten is voor bezoekers, werd samen met de gemeente en de provincie een alternatieve openstelling georganiseerd. De restauraties van de Hofkamer van huis *den Wolsack* en het paviljoen *De Notelaer* zijn voltooid. Het *Netwerk Open Monumenten* kende zowel een kwantitatieve als kwalitatieve uitbreiding. Voor Open Monumentendag verbreedde Herita het inhoudelijke aanbod door een samenwerking met het Vlaams Architectuurinstituut (VAi) om de wisselwerking tussen monumenten, nieuwbouw en herbestemming onder de aandacht te brengen.

Op 14 juli 2017 keurde de Vlaamse Regering de meerjarige samenwerkingsovereenkomst goed met Monumentenwacht Vlaanderen. In deze samenwerkingsovereenkomst worden de te behalen doelstellingen geformuleerd voor de aanvullende taken voor archeologie, varend erfgoed en meerjarenkostprijsanalyse. Monumentenwacht Vlaanderen kan zo verder groeien in haar dienstverlenende rol voor beheerders van erfgoed. In 2017 en 2018 wordt een budget van 271.000 euro ingeschreven voor de subsidiëring van Monumentenwacht.

Het CRKC heeft mij een meerjarig actieplan voorgelegd waarin ze haar intermediaire rol voor het religieus erfgoed verder uitschreef. Op basis hiervan heb ik besloten de samenwerking met het CRKC verder te zetten door het verlenen van een jaarlijkse werkingssubsidie, die de administratie opvolgt via de resultaten van de daaraan gekoppelde actieplannen. Voor het CRKC wordt in 2017 en in 2018 telkens een budget voorzien van 225.000 euro voor het uitvoeren van taken voor onroerend erfgoed.

De erfgoedpartner Aan De IJzer ontvangt vanuit de budgetten voor onroerend erfgoed een jaarlijkse financiële ondersteuning van 131.000 euro, gebaseerd op het Memoriaaldecree van 15 juli 2011. Door dit decreet wordt aan die vereniging onder meer de opdracht gegeven om de site van het IJzermonument goed te beheren en te ontsluiten voor het brede publiek. Op 24 februari 2017 werd, in overleg en afstemming met Cultuur de nieuwe beheersovereenkomst ondertekend tussen Aan De IJzer en de Vlaamse Regering voor de periode 2017-2021. Hierbij werd rekening gehouden met de conclusies uit het rapport van het Vlaams Vredesinstituut over de IJzertoren als memoriaal van de Vlaamse ontvoogding en de vrede.

Voor het agentschap Onroerend Erfgoed is een nauw contact met de individuele beheerders essentieel. Daarom startte het agentschap in 2016 met een onderzoek naar de karakteristieken van de prioritaire doelgroep van eigenaars en beheerders van onroerend erfgoed. De tussentijdse resultaten van het doelgroepenonderzoek naar de eigenaars van beschermde monumenten, op basis van een haalbaarheidsstudie en een test van een honderdtal beschermde gebouwen en structuren, toonden aan dat verder onderzoek te beperkte resultaten zou opleveren. Daarom werd het onderzoek voorlopig stopgezet, in afwachting van meer accurate en beter koppelbare gegevens uit verschillende databanken.

Het is van belang om eigenaars en beheerders van onroerend erfgoed te tonen dat hun inspanningen worden gewaardeerd. Dit doen we onder andere door de organisatie van de Onroerenderfgoedprijs. In 2017 vond de tweede editie van deze prijs plaats, die dit jaar was voorbehouden aan erfgoed dat niet publiek toegankelijk is, de zogenaamde *verborgen parels*. Hiervoor schreven 41 kandidaten zich in. De drie laureaten waren: het Kasteel Boterberg in Kalmthout, de donjon van het kasteel van Nevele en de architectenwoning Dessauvage in Loppem. Op 6 oktober mocht ik het kasteel Boterberg te Kalmthout als winnaar van de Onroerenderfgoedprijs 2017 uitroepen. De donjon van het kasteel in Nevele kreeg de publieksprijs en er kwam een eervolle vermelding voor Atelier allerhanden, de uitvoerder van de werken aan een eclectisch herenhuis in Diest. Voor de toekenning van de Onroerenderfgoedprijs is in de begroting jaarlijks 20.000 euro voorzien, zoals bepaald in de regelgeving.

In 2007 vond de *Monumentenstrijd* plaats. De vijf populairste projecten kregen de belofte van extra financiële ondersteuning. Er werd een stichting *Monumentenstrijd*

opgericht om het prijzengeld te beheren en toe te zien op de realisatie van de projecten. Sinds 2007 zijn twee van de vijf projecten afgerond (het begijnhof van Diksmuide en de Tumuli van Tienen). De drie andere laureaten (de stoomstroopfabriek in Borgloon, de Belvédère van de Boekentoren in Gent en de cinema Plaza in Duffel) ondervonden om diverse reden moeite om hun project tijdig te realiseren. Tegen eind 2018 moeten alle bekroonde projecten afgerond zijn en wordt de stichting *Monumentenstrijd* opgeheven.

2) Initiatieven 2018

Initiatief 8: Complementair samenwerken met de gesubsidieerde partners

In 2018 voert Herita het uitgestippelde strategische project uit. Er wordt een specifieke bedrijfseenheid uitgebouwd om de Herita-sites te ontwikkelen, exploitaties te optimaliseren en kennis en expertise te delen met de erfgoedsector. Er wordt een nieuw digitaal platform ontwikkeld om het publiek en de sector beter te bereiken en te ondersteunen.

Om het publiek en de sector beter te bereiken en te ondersteunen met kennis en informatie, lanceert Herita in 2018 een nieuw digitaal platform met website. Daarnaast zet Herita het gratis lidmaatschap om in een lidmaatschapsformule met Open Monumentenkaart. Ik overleg met de minister van Cultuur of en hoe dit initiatief aansluiting kan vinden bij de museumkaart. Op die manier werkt Herita aan een aantoonbare betrokkenheid van het publiek en een effectieve ondersteuning van de sector. Ik acht bijkomende initiatieven dan ook noodzakelijk om die hernieuwde strategie succesvol te implementeren en om Herita te doen uitgroeien tot dé onroerenderfgoedorganisatie in Vlaanderen, conform mijn Beleidsnota 2014-2019 en de motie van het Vlaamse parlement. Daarom voorzie ik in 2018 een eenmalige investeringssubsidie van 250.000 euro voor de lancering van het digitaal platform en de Open Monumentenkaart. Digitalisering is immers dé kritische succesfactor voor de realisatie van deze doelstellingen. Er wordt geïnvesteerd in de ontwikkeling van een ICT-systeem voor creatie en monitoring van de Open Monumentenkaart. Het online platform zal voorzien in onder meer uitgebreide eerstelijnsinformatie voor middenveldorganisaties, in een open databank van gespecialiseerde dienstverleners en leveranciers voor de onroerenderfgoedsector en in informatie over en een opvolgsysteem van Herita-projectrekeningen.

Daarnaast zet Herita opnieuw in op de vaste sectormomenten. Tijdens het Open Monumentencongres op 15 maart 2018 komen naast publiekswerking ook de thema's siteontwikkeling, management en financiering aan bod. Op 9 september vindt de 30ste jubileumeditie van Open Monumentendag plaats. Tot slot worden de Herita-sites verder ontwikkeld. De huidige restauratiefase van de tramsite van Schepdaal wordt afgerond en voor Fort Napoleon wordt een nieuwe exploitatie gezocht, in toepassing van de erkenningscriteria voor *open erfgoed*. Voor beide sites wordt een beheersplan uitgewerkt.

In 2018 wordt de samenwerking met Monumentenwacht Vlaanderen verder gezet volgens de goedgekeurde meerjarenovereenkomst.

De samenwerking met CRKC wordt vervolgd. Het CRKC zet hierbij verder in op de ondersteuning bij de opmaak en opvolging van de kerkenbeleidsplannen en op het ondersteunen van beheerders van religieus erfgoed met vragen over gebruik, herbestemming, restauratie en beveiliging.

Initiatief 9: Opstarten van een draagvlakonderzoek voor onroerend erfgoed

Een draagvlakonderzoek voor onroerend erfgoed wordt opgestart. In de begroting 2017 is hiervoor 36.000 euro voorzien. In de begroting 2018 is nog eens 20.000 euro opgenomen. Dergelijk onderzoek geeft een kwantitatieve en kwalitatieve aanduiding van de perceptie van onroerend erfgoed door de samenleving en de meningen over en verwachtingen ten aanzien van de onroerenderfgoedzorg. Zo zal het onroerenderfgoedbeleid nauwer kunnen aansluiten op de noden en wensen vanuit de samenleving. In 2018 worden daartoe een bevolkingssurvey gelanceerd en focusgroepen georganiseerd om in het volgende jaar conclusies over de omvang en nuancering van het draagvlak te kunnen trekken. Dit initiatief kadert onder andere binnen het Vlaamse gelijkedansen- en integratiebeleid.

OD 2.4. Het Vlaamse erfgoedbeleid positioneert zich in een brede Europese en internationale context en focust op erfgoed als een bindende factor voor een duurzame samenleving.

1) Stand van zaken 2017

Er beweegt heel wat op het internationale en Europese erfgoedtoneel. Als minister, zowel bevoegd voor onroerend erfgoed als voor buitenlands beleid, vind ik het noodzakelijk om in te spelen op deze internationale evoluties en om actief mee de agenda te bepalen.

In 2017 zijn belangrijke stappen gezet in de verschillende lopende Werelderfgoednominatiedossiers:

- Op 7 juli 2017 werd een serie van Europese primaire beukenbossen, waaronder vijf bosreservaten van het Zoniënwoud, erkend als Werelderfgoed. Daarmee is voor de eerste keer een Belgische site opgenomen in de lijst van natuurlijk Werelderfgoed. Wel werden door diverse instanties bedenkingen en aanbevelingen geformuleerd, die worden behandeld in een rapport, dat onder meer de mogelijkheid nagaat om de bossen aanvullend als cultureel of gemengd Werelderfgoed te laten erkennen, zoals aangegeven in resoluties van zowel het Vlaams Parlement (cf. *Resolutie betreffende het voorstellen aan de UNESCO om het Zoniënwoud in te schrijven op de lijst van het Werelderfgoed van de Mens, 2010-2011, 1098*) maar ook van Waals en Brussels Hoofdstedelijk Parlement. Voor dit project is in de begroting 2017 een budget van 15.000 euro voorzien. Daarnaast wordt 8.000 euro voorzien voor een geofysisch onderzoek van het Zoniënwoud.
- Het definitieve Frans-Belgische dossier om de *Militaire begraafplaatsen en monumenten van de Eerste Wereldoorlog (Westelijk front)* te erkennen als UNESCO-Werelderfgoed is op 30 januari ingediend bij het Werelderfgoedcentrum. Diverse communicatieacties waaronder brochures, publicaties en evenementen ondersteunen deze kandidatuur. Zo werd er in februari in de Westhoek een folder verdeeld waarin de kandidatuur en de beperkte juridische gevolgen ervan geduid werden. Ook het Werelderfgoednominatiedossier voor de Koloniën van Weldadigheid is ingediend. Voor dit project is 15.000 euro voorzien in de begroting van 2017. Voor alle ICOMOS-missies in functie van de UNESCO-dossiers is 10.000 euro voorzien in de begroting 2017.
- Voor het kandidaat-UNESCO-dossier *Nationaal Park Hoge Kempen* werd in het najaar van 2017, in overleg met alle betrokken partners, een ontwerp van

nominatiedossier aan het Werelderfgoedcentrum bezorgd met het oog op een administratieve conformiteitscheck en de afwerking van het dossier.

Het draaiboek voor de opmaak van convenanten, bij de start van een Werelderfgoedtraject, is klaar. Het draaiboek bevat onder andere een sjabloon voor een kandidatuurdossier. Deze informatie en documenten worden ter beschikking gesteld van partijen die aan een Werelderfgoednominatie willen beginnen. In navolging van de opmaak van een referentiekader wordt binnen het agentschap Onroerend Erfgoed werk gemaakt van een evaluatie van het Vlaamse luik van de indicatieve lijst die door België bij UNESCO is neergelegd. Het voorontwerp van het Vlaamse luik van de Belgische indicatieve lijst houdt rekening met de meest recente ontwikkelingen binnen de Werelderfgoedconventie, met inbegrip van de *Global strategy for a representative, balanced and credible World Heritage List*.

Een studie over de problematiek van bufferzones bij UNESCO-Werelderfgoed werd in 2017 opgeleverd. Deze studie stelt een korte- en een langetermijnoplossing voor. De oplossing op korte termijn bestaat uit het formuleren van interne richtlijnen en het opstellen van een beoordelingskader voor de bestaande Werelderfgoederen op Vlaams grondgebied, gekoppeld aan een verfijning van de bestaande adviesverplichting. Op langere termijn wordt aanbevolen om de bestaande bufferzones in gewijzigde vorm op te nemen in een erfgoedlandschap. Hiermee gaat het agentschap in 2018 aan de slag.

Op 17 mei 2017 besloot het Europees Parlement, op voorstel van de Europese Commissie, om 2018 uit te roepen tot het *Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed*. In 2017 zijn in functie hiervan voorbereidende stappen gezet, samen met het Departement CJM, andere entiteiten binnen de Vlaamse Overheid, FARO, Herita, de andere gewesten en gemeenschappen en de federale overheid en in overleg met mijn collega bevoegd voor Cultuur:

- Op 19 september werd in samenwerking met het Vlaams-Europees Verbindingsagentschap (vleva) een sectormoment over EU-subsidies voor projecten in het kader van het *Europees jaar van het Cultureel Erfgoed* georganiseerd.
- Tijdens het officiële lanceringsmoment, dat plaatsvond in het najaar van 2017, informeerde ik, samen met de minister voor Cultuur, de brede erfgoedsector, lokale en regionale besturen, andere entiteiten van de Vlaamse Overheid, parlementsleden en pers over de concrete activiteiten in Vlaanderen.
- Samen met de minister voor Cultuur werkte ik in het kader van het *Europees jaar van het Cultureel Erfgoed* een *ad hoc*-reglement uit voor het toekennen van projectsubsidies voor projecten met de focus op participatie en educatie. Deze projectsubsidies kunnen toegekend worden aan erfgoedcellen, erkende IOED'en, erkende onroerenderfgoedgemeentes en erkende onroerenderfgoeddepots. Op die manier wensen we een impuls te geven aan *bottom-up*initiatieven uit de brede erfgoedsector.

In functie van de besprekingen ter voorbereiding van het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) na 2020, heeft de Denkgroep *EU en Erfgoed* een tekst opgesteld: *Farming the historic landscape, towards a better integration of cultural heritage in a sustainable future Common Agricultural Policy*. De publicatie, die mee is gevoed door het agentschap Onroerend Erfgoed en de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), toont goede voorbeelden van agrarisch gebruik gecombineerd met erfgoedzorg en omvat verschillende aanbevelingen.

2) Initiatieven 2018

Initiatief 10: Streven naar een realistisch beheer van Werelderfgoedsites

In 2018 zal het Werelderfgoedcomité een beslissing nemen over de ingediende nominatiedossiers *Militaire begraafplaatsen en monumenten van de Eerste Wereldoorlog (Westelijk front)* en *Koloniën van Weldadigheid*. Mijn administratie levert alle nodige bijdragen in voorbereiding van deze erkenning. Het nominatiedossier voor het Nationaal Park Hoge Kempen wordt ten laatste eind januari ingediend bij het Werelderfgoedcentrum. In de loop van 2018 wordt een ontwerp van herziene Belgische indicatieve lijst formeel bij UNESCO neergelegd. Het voorontwerp van het Vlaamse luik wordt voorafgaandelijk intra-Belgisch besproken.

Mijn administratie gaat na hoe de voorgestelde oplossingen uit de studie over de bufferzones rond UNESCO-Werelderfgoed geïmplementeerd kunnen worden. Het gaat daarbij zowel over de uitwerking van het *Statement of Outstanding Universal Value* in concrete criteria en kaders voor elke Vlaamse Werelderfgoedsite, als het ondernemen van de vereiste juridische stappen. De lokale besturen met Werelderfgoed op hun grondgebied worden uiteraard tijdig geïnformeerd en betrokken.

Initiatief 11: Inzetten op het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed

In 2018 vindt het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed plaats. Het is een uitgelezen kans om het erfgoed in Vlaanderen, en de rol die het speelt in de samenleving, in de kijker te plaatsen. De erfgoedsector in Vlaanderen kan in haar programmering hierop inspelen en eigen evenementen en activiteiten aanmelden op een Vlaamse portaalwebsite.

Via een oproep en specifieke projectsubsidies en de organisatie van een aantal netwerkmomenten, wensen we in Vlaanderen het draagvlak voor de zorg voor erfgoed te verhogen, de samenwerking tussen de verschillende actoren te bevorderen, de maatschappelijke dimensie van de erfgoedzorg en kwalitatieve *bottom-up* initiatieven tijdens het Europees jaar te stimuleren. In de begroting van 2018 voorzie ik en mijn collega-minister voor Cultuur elk 200.000 euro budget voor projectsubsidies en vanuit onroerend erfgoed voorzie ik nog 30.000 euro voor werkingsmiddelen.

Initiatieven van het agentschap Onroerend Erfgoed zoals het draagvlakonderzoek (*cf. initiatief 8*), de projectportfolio (*cf. initiatief 4*), de opmaak van onroerenderfgoedrichtplannen (*cf. initiatief 14*) en de sensibiliseringsactie omtrent de toevalsvondstenregeling zullen tijdens het jaar extra in de kijker worden gezet.

SD 3. Samen met de prioritaire partners worden op transparante wijze de ambities voor de onroerenderfgoedzorg geformuleerd

OD 3.1. De doelmatigheid van het beschermingsinstrumentarium wordt onderzocht en het inventariseren en beschermen van onroerend erfgoed gebeurt aan de hand van hanteerbare deelpakketten

1) Stand van zaken 2017

Eind mei 2017 leverde het agentschap een eerste rapport op waarin het *algemeen kader van 80 jaar beschermingsbeleid* wordt geschetst. Het rapport vormt het inhoudelijk kader voor de evaluatie van de verschillende deelpakketten. Het agentschap screende ongeveer 500 beschermde monumenten waarvan enkel de *gevels en/of bedaking* zijn beschermd of waarvan een gevelonderdeel is beschermd. Op basis van de vergelijking tussen de toestand op het moment van de bescherming en de actuele toestand van het beschermd goed, stelde het agentschap in een eerste tussentijds rapport vast dat deze beschermingen zorgen voor het behoud van de erfgoedelementen, dat er verschillende beweegredenen waren voor het louter beschermen van onderdelen van het gebouw en dat het zeker niet zo was dat enkel de beschermde onderdelen waardevol zijn. Een vrij groot deel van deze beschermingen overlapt bovendien met een bescherming als stads- of dorpsgezicht. Een tweede deelpakket gaat over de bescherming van *archeologische sites*. Op basis van de beschermingsdatabank werd een 190-tal sites geselecteerd, die beschermd zijn onder verschillende statuten. Een analyse werd gemaakt of deze beschermingen het beoogde doel van het behoud van de archeologische waarde voldoende kunnen garanderen. Het agentschap bracht duidelijkheid voor twee deelproblematieken van het beschermingstype *stads- en dorpsgezichten*: met name voor de dubbele beschermingen van monumenten gelegen in een stads- of dorpsgezicht en voor de vraag of de gevellijn deel uitmaakt van een beschermd stads- of dorpsgezicht.

Omwille van de verschillende vragen die de voorbije jaren zijn gesteld over de bescherming van molens, werd in 2017 een *status quaestionis* van het beschermd molenpatrimonium opgesteld.

Het agentschap maakte, conform de beslissingen uit het goedgekeurde kerntakenplan, verder werk van de (her)inventarisatie van het bouwkundig erfgoed in de Vlaamse rand, in Antwerpen en in Gent. Er werd ingezet op de overdracht van inventarisatie naar lokale besturen (*cf. OD 2.2.*) en op de optimalisatie van de onroerenderfgoedinventarissen. De herinventarisatie van het bouwkundig erfgoed in de Vlaamse Rand werd gefinaliseerd voor de gemeentes Beersel en Overijse. Daarnaast werd de inventaris voor de binnenstad van Antwerpen en het westelijk deel van de 19de-eeuwse rand aangevuld met ontbrekend 20ste-eeuws erfgoed. Al deze informatie is ontsloten in de inventarisdatabank.

De wetenschappelijke inventaris van archeologische zones werd aangevuld met informatie over historische dorpskernen, voortbouwend op een studie uit 2010, en een rapport over het belang van historische dorpskernen voor Vlaanderen werd gepubliceerd. In maart 2017 is, ter voorbereiding van de waardering van het archeologisch erfgoed voor de binnenwateren en de kust, het eindrapport *Archeologisch erfgoed in de Noordzee* aan het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO) opgeleverd, samen met drie protocollen voor het melden van archeologische vondsten en een brochure met richtlijnen voor de gebruikers van de Noordzee met betrekking tot het cultureel erfgoed onder water. Eind 2017 is

een rapport met *type sites* en waardenstelling voor Vlaamse binnenwateren beschikbaar.

In 2017 werden enkele inventarissen geheel of gedeeltelijk vastgesteld. Zo wordt de procedure voor de vaststelling van de inventaris van het bouwkundig erfgoed in Limburg eind dit jaar afgerond. Dit hield een zeer intensieve begeleiding van de gemeentes en IOED'en in. Het openbaar onderzoek vond plaats van 1 juni tot en met 30 juli. Eind 2017 onderteken ik het vaststellingsbesluit. Midden 2017 is de administratieve voorbereiding opgestart van de vaststelling van de inventaris van het bouwkundig erfgoed in de provincie Antwerpen. Alle steden en gemeenten zijn gevraagd om de gegevens voor hun gemeente te helpen controleren en optimaliseren.

Daarnaast werden verschillende gebieden uit de Landschapsatlas vastgesteld: het gebied *Heide, vennen en bovenloop van de Abeek* (Meeuwen-Gruitrode en Houthalen-Helchteren) naar aanleiding van de opmaak van het gewestelijk RUP *Landbouwgebieden en beek-valleien tussen Helchteren, Peer en Meeuwen*, en het gebied *Munsterbos, kasteeldomeinen Groenendaal en Zangerhei* (Bilzen en Zutendaal) naar aanleiding van de opmaak van het gewestelijk RUP *Munsterbos*. Aansluitend bij de opmaak van het gewestelijk RUP bij Jesseren zijn vaststellingen voorbereid voor de gebieden *Bellevuebos en kastelen van Gors-Opleeuw, Klooster van Kolen en Kolenberg* en *Vallei van de Mombeek en de Fonteinbeek met burcht en bos van Kolmont* (Borgloon). Verder is het gebied van de *Wijngaardberg* (Rotselaar) voorbereid voor vaststelling in 2018.

De kaart van gebieden waar geen archeologie te verwachten valt werd nauwgezet geactualiseerd. Om de twee maanden werd een bijgewerkte versie beschikbaar gesteld. Ik rapporteerde halfjaarlijks aan de Vlaamse Regering over de vorderingen van deze vaststelling.

Medio 2017 heb ik voor het eerst de inventaris varend erfgoed vastgesteld. Zo zijn de randvoorwaarden gecreëerd voor een lijst van vrijstellingen en voordelen voor varend erfgoed (*cf. OD 1.2.*).

In 2017 heb ik 75 monumenten, drie archeologische sites, twee stads- of dorpsgezichten en een cultuurhistorisch landschap voorlopig beschermd en 58 monumenten, zeven stads- of dorpsgezichten, acht archeologische sites en drie cultuurhistorische landschappen definitief beschermd (*stand van zaken op 30 september 2017*).

Een deel van de beschermingen sluit aan op de hogervermelde (her)inventarisaties:

- Er werd gestart met de opmaak van beschermingsdossiers voor een selectie van bouwkundig erfgoed in de Vlaamse Rand. De lijst omvat typisch streekgebonden erfgoed, zoals serristenwoningen en gebouwen die de productie van geuze illustreren. In 2017 is de beschermingsprocedure opgestart voor een selectie klein bouwkundig erfgoed.
- In samenwerking met de stad Gent werd een selectie van een tiental beschermenswaardige panden gemaakt, met de focus op naoorlogse architectuur. In 2017 beschermde ik de architectenwoning van Jos Van Driessche in Sint-Denijs-Westrem, de voormalige bibliotheek en de Woning Van Wassenhove, beide naar ontwerp van Juliaan Lampens, de woning Burssens naar ontwerp van Daniël Craet in Mariakerke en de woning Gilbert Heyvaert naar ontwerp van René Heyvaert in Destelbergen. Een aantal andere voorlopige

beschermingen die in Gent werden gerealiseerd, zijn het burgerhuis van Hamme en de *Rijkshogere Technische en Handelsschool* aan de Lindelei. Ook voor Antwerpen werden zes beschermingsdossiers met focus op de 20ste eeuw opgestart.

- In het kader van de bescherming van Brugge als UNESCO-Werelderfgoed werd dan weer een aantal beschermingen als stadsgezicht gerealiseerd. In het voorjaar werden de Brugse Markt en de Burg met omgeving definitief beschermd. Midden 2017 volgde de voorlopige bescherming van de Groene Rei met omgeving en eind 2017 deze van de Vismarkt, het Huidevettersplein en de Rozenhoedkaai.
- Voor een aantal objecten uit de *Stellung Antwerpen (West- en Sudabschnitt)*, alsook diverse erfgoedobjecten uit de Eerste Wereldoorlog, waaronder bunkers in het Duitse hinterland die deel uitmaken van de *Hollandstelling*, het oorlogshospitaal in Veurne (Houtem), een tankbrugje in Heuvelland en een noodwoning in Zemst (Eppegem) werd een beschermingsprocedure opgestart of afgerond.
- Alle geplande voorlopige beschermingen van cultuurhistorische landschappen voor 2017 werden uitgevoerd, zoals de relictten van de mijnslag in Ieper en Heuvelland, het Sint-Arnolduspark en de Tiegemberg in Anzegem, de Vennen in Balen, en de Voervallei en de Gulpvallei in Voeren.

2017 was een belangrijk jaar voor de proefprojecten voor de opmaak van onroerenderfgoedrichtplannen. In beide proefprojecten (Mergelgroeven en Hoogstamboomgaarden) is sterk ingezet op participatie. Voor de begeleiding van de participatie is 20.000 euro budget voorzien in de begroting van 2017. Zeer diverse belanghebbenden hebben op verschillende manieren een inbreng gehad. Na het ondertekenen van de intentieverklaring eind 2016 voor het proefproject *Mergelgroeven*, volgde medio 2017 een ondertekende intentieverklaring voor het project *Hoogstamboomgaarden*. Eind 2017 verscheen een nota met een overzicht van de bestaande mergelgroeven(stelsels) en het aanwezige erfgoed, het gebruik, de risico's en de waardering. Dit overzicht werd opgesteld samen met de verschillende actoren, eigenaars en gebruikers van het erfgoed. Er werd een waarderingskader voor de hoogstamboomgaarden opgeleverd, evenals een rapport met een analyse van bestaande instrumenten om hoogstamboomgaarden te behouden en te beheren en van de effectiviteit van deze instrumenten.

2) Initiatieven 2018

Initiatief 12: Verder analyseren van de doelmatigheid van het beschermingsinstrumentarium

In 2018 wordt het rapport over de doelmatigheid van de beschermingen van *gevels en bedaking* afgerond en valideer ik een aantal richtlijnen over het omgaan met deze beschermingen. Op basis van het rapport over de doelmatigheid van de bescherming van *archeologische sites*, werk ik in 2018 een actieplan uit voor de eventuele omzetting of hoe om te gaan met als monument, cultuurhistorisch landschap of stads- of dorpsgezicht beschermde archeologische sites. Het agentschap start met de screening van de beschermingen van *bouwkundige gehelen* en gaat de doelmatigheid na van de verschillende statuten op basis waarvan bouwkundige gehelen zijn beschermd. Na het afwerken van elk deelpakket worden aanbevelingen voor een optimale inzet van het beschermingsinstrumentarium geformuleerd. Na de opmaak van de *status quaestiones* over het molenpatrimonium wordt een visie op het behoud van molens geformuleerd.

Initiatief 13: Gefaseerd vaststellen van de inventarissen onroerend erfgoed

Een volgende selectie van de inventarissen wordt vastgesteld. In het kader van de vaststelling van de inventaris van het bouwkundig erfgoed in de provincie Antwerpen, wordt een openbaar onderzoek georganiseerd door het agentschap. De administratieve voorbereiding voor de vaststelling van de inventaris van het bouwkundig erfgoed in de provincie Vlaams-Brabant wordt opgestart, in samenwerking met de betrokken steden en gemeenten. Voor het vaststellen van de Landschapsatlas blijft het agentschap de agenda en planning van de AGNAS-procedure (Afbakening Gebieden Natuurlijke en Agrarische Structuur) volgen. De nieuwe metaaldetectievondsten worden na evaluatie van hun erfgoedwaarde opgenomen in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), evenals de informatie over historische dorpskernen. De opportuniteit van een thematische vaststelling van de inventaris van archeologische zones, met name voor zones met metaaldetectievondsten, alluviale en erosiegevoelige gebieden en historische dorpskernen, wordt nog bekeken.

Initiatief 14: Verder inventariseren en beschermen in hanteerbare deelpakketten

Aansluitend bij de afronding van de eerder vermelde herinventarisatieronde en de inventarisatie van een aantal thema's, zal in 2018 selectief tot beschermingen overgegaan worden.

De inventarisatie van het bouwkundig erfgoed in de Vlaamse Rand wordt verder gezet. De inventarisgegevens voor Merchtem en Hoeilaart worden volledig ontsloten en voor Meise wordt hiermee gestart. Voor een volgende selectie van waardevol bouwkundig erfgoed in de Vlaamse Rand wordt de beschermingsprocedure opgestart. De *Antwerpen-Turnhout-Stellung* wordt in de inventaris opgenomen en de waardevolle erfgoedobjecten uit de *Stellung Antwerpen (Westabschnitt en Sudabschnitt)* worden definitief beschermd. Er wordt een reeks elementen uit beide Wereldoorlogen en het interbellum gewaardeerd, geïnventariseerd en indien nodig beschermd. De in 2017 opgestarte beschermingsprocedures in Brugge worden gefinaliseerd. Met de voorbereiding van de beschermingsprocedure voor de Dijver en omgeving nadert het einde van dit Brugse beschermingstraject. Er wordt verder gewerkt aan het beschermen van een selectie van het meest waardevolle 20ste-eeuws bouwkundig erfgoed in Antwerpen en het naoorlogse erfgoed in Gent.

Opnieuw bescherm ik een aantal cultuurhistorische landschappen en landschapselementen. De selectie voor de beschermingskalender van 2018 vloeit onder meer voort uit de thematische evaluatie van wegen met erfgoedwaarde, eendenkooien of hoogstamboomgaarden. Daarnaast worden enkele bijzonder waardevolle erfgoedomgevingen beschermd, zoals het landschap met de burchtruïne van Kolmont. Voor het Zoniënwoud brengen we de landschappelijke waarden in het Vlaamse Gewest sterker in beeld. We verankeren hiermee de onderzoeksresultaten van de erkenning als Werelderfgoed van het Zoniënwoud (cf. OD 2.4.).

Daarnaast communiceert het agentschap eenduidig de geoptimaliseerde informatie over het beschermd erfgoed in de beschermingsdatabank en het geoportaal aan de zakelijkrechthouders.

Er wordt een inventaris opgemaakt van het gekende onderwatererfgoed voor de binnenwateren in Vlaanderen. Deze informatie wordt toegevoegd aan de inventaris van archeologische zones.

Ten slotte wordt de wetenschappelijke inventaris van sleep- en werkschepen geactualiseerd en zal aansluitend een selectie van deze schepen voorlopig beschermd worden.

De decretaal verplichte publicatie van de openbare onderzoeken voor vaststelling van inventarissen en beschermingen heeft een budgettaire impact. In de begroting wordt hiervoor 152.000 euro voorzien.

Initiatief 15: Ontwikkelen van onroerenderfgoedrichtplannen door middel van participatieve trajecten

Voor het proefproject over de mergelgroeven wordt een visie en actieprogramma opgemaakt over stabiliseringsmethoden, behoud en beheer per groeve en dit rekening houdend met de financiële implicatie van elke actie en een billijke verdeling van de verantwoordelijkheden voor elke partner.

Voor het proefproject van de hoogstamboomgaarden wordt een visietekst ontwikkeld voor het behoud en beheer van deze erfgoedobjecten.

In beide gevallen worden alle belanghebbenden sterk betrokken bij de uitwerking van de visies en de actieplannen, zodat daarvoor een breed draagvlak tot stand komt en de uitvoering na de goedkeuring van het plan een evidentie wordt. Voor de begeleiding van de participatie is 30.000 euro budget voorzien in de begroting van 2018.

OD 3.2. Het agentschap Onroerend Erfgoed ontwikkelt afwegingskaders en handleidingen

1) Stand van zaken 2017

In 2017 zijn verschillende afwegingskaders ontwikkeld, die het mogelijk maken om gelijkaardige casussen op een gelijkaardige manier te behandelen en helder over te brengen wat mee in overweging is genomen om tot een beslissing te komen. Er zijn afwegingskaders verschenen over het omgaan met historisch schrijnwerk, dakisolatie, het plaatsen van zonnepanelen en het plaatsen van terrassen in erfgoedcontext. De afwegingskaders zijn voor de eigenaar of beheerder van onroerend erfgoed bedoeld, maar blijken ook voor vergunning- of toelatingverlenende instanties een dankbaar hulpmiddel om hedendaagse comfort- en gebruikerseisen voor deze aspecten te verzoenen met het behoud van de erfgoedwaarden. Een aantal afwegingskaders gaat doelbewust over energiebesparende en -opwekkende maatregelen, om op die manier de erfgoedzorg een wezenlijke bijdrage te laten leveren aan de realisatie van de klimaatdoelstellingen (cf. OD 5.2.).

Afwegingskaders zijn een vrij nieuw instrument. Het selecteren en ontwikkelen ervan is een complex zoekproces, waarbij is gebleken dat afwegingskaders gevoelig zijn voor evoluerende regelgeving of beleidsbeslissingen. Zo moest de opmaak van het generieke afwegingskader voor adviezen en toelatingen van het agentschap rekening houden met de implementatie van het kerntakenplan en de

invoering van de omgevingsvergunning. De opmaak van het afwegingskader met betrekking tot publiciteit op beschermd erfgoed moest rekening houden met een wijziging in de gewestelijke regelgeving inzake publiciteitsinrichtingen. Zij worden later afgewerkt, rekening houdend met deze evoluties.

In 2017 werden handleidingen en onderzoeksrapporten voorbereid of opgeleverd ter begeleiding en ondersteuning van eigenaars en professionelen. De handleidingen *Bouwhistorisch onderzoek* en *Energiezuinige maatregelen in woningen met erfgoedwaarde* werden online ter beschikking gesteld. Midden 2017 werd een rapport over het inventariseren en waarderen van wegen met erfgoedwaarde afgerond. In de loop van 2017 verschenen een aantal handleidingen ter ondersteuning van de toepassing van de *Code van Goede Praktijk voor Archeologie en Metaaldetectie*. Het betrof de handleidingen *Staalnames voor dateringstechnieken* (eerste deel, onder de titel *Dendrochronologie en erfgoedonderzoek*) en *Natuurwetenschappelijke staalnames voor ecologisch-archeologische doeleinden*. Daarnaast bleek dat het niet mogelijk is om parameters te bepalen of een afwegingskader op te stellen op basis van bijvoorbeeld de samenstelling van de bodem om de relevantie van geofysisch onderzoek te kunnen inschatten. De resultaten werden in 2017 gebundeld en worden in 2018 gepubliceerd in een rapport. In het najaar van 2017 bepaalde het agentschap in samenspraak met de archeologische actoren de noden en prioriteiten op het vlak van handleidingen en richtlijnen. In 2017 werd gestart met de actualisatie van het deel archeologie van de in 2008 verschenen Onderzoeksbalans voor onroerend erfgoed in Vlaanderen. Het overzichtsdokument met de stand van zaken in 2008 is nog steeds bruikbaar en beschikbaar. De vernieuwde Onderzoeksbalans voor Archeologie (Archeologiebalans 2.0) wordt via de inventariswebsite van het agentschap ontsloten.

2) Initiatieven 2018

Initiatief 16: Opmaken van afwegingskaders en handleidingen

Nu de eerste afwegingskaders ontsloten zijn en toegepast worden, start het agentschap midden 2018 een evaluatie op om van het instrument *afwegingskaders* een blijvend succesverhaal te maken. Monitoring zal de administratie in staat stellen de bruikbaarheid van de afwegingskaders en het gebruik ervan bij de beoordeling van aanvragen voor toelatingen en adviezen van nabij op te volgen en vlot te anticiperen op vaststellingen. De selectie van de thema's voor bijkomende afwegingskaders zal gebeuren in afstemming met erkende en niet-erkende actoren.

In 2018 wordt aansluitend bij de in 2017 gepubliceerde handleiding over *Bouwhistorisch onderzoek* een modelbestek opgemaakt, dat een kader biedt bij het uitbesteden van een dergelijke opdracht. Aansluitend op het inventariserend onderzoek van sociale woningbouw in Vlaanderen, dat in 2016 verscheen, publiceert het agentschap in het voorjaar van 2018 een *online* handleiding over het beheer van dat type erfgoed. Daarnaast wordt een handleiding voorbereid met betrekking tot het gebruik van artificiële steen of kunststeen in monumenten, een actuele problematiek in de restauratiesector. Er worden ook richtlijnen uitgewerkt voor uitvoerders voor de opname van een luik *beheer en onderhoud* in een restauratieverslag.

Er wordt, voortbouwend op het rapport over het inventariseren en waarderen van wegen met erfgoedwaarde, een handleiding opgesteld. De casestudies worden verwerkt in de inventaris.

In het kader van toekomstige grote projecten in de riviervalleien van het Scheldebekken, werkt het agentschap richtlijnen uit voor het landschappelijk archeologisch onderzoek in deze complexe contexten. Het agentschap werkt aan een handleiding voor gebruikers van het *Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen*. Deze zal in 2018 samen met Agentschap Informatie Vlaanderen worden gepubliceerd. De handleiding *Opgraven en beheren van menselijk skeletmateriaal* wordt aangepast aan de nieuwste ontwikkelingen binnen het vakgebied. Er wordt gestart met de ontwikkeling van een *online* archeologische referentiecollectie, namelijk een platenatlas voor assessment van dierlijke resten uit opgravingen. Bijkomende archeologische handleidingen worden gepland en uitgewerkt op basis van overleg met de sector.

OD 3.3. Het agentschap Onroerend Erfgoed digitaliseert de dienstverleningsproducten en zet in op een maximale digitale ontsluiting van kennis ten behoeve van zijn partners

1) Stand van zaken 2017

In 2017 werkte het agentschap verder aan de digitalisering van zijn kernprocessen en aan de digitale ontsluiting van gegevens:

- Sinds juni kunnen erfgoedpremies volgens de standaardprocedure digitaal worden aangevraagd via het loket van het agentschap. Sinds december kan het verzoek tot uitbetaling van de toegekende premie digitaal verlopen. Deze toepassing is gefinancierd met tijdelijk verhoogde ICT-kredieten in 2017.
- Er is een dossieropvolgingsysteem ontwikkeld voor het behandelen van toelatingsaanvragen voor handelingen. Ook deze toepassing is gefinancierd met tijdelijk verhoogde ICT-kredieten in 2017. Vanaf 2017 voorziet de ICT-budget op de beleidskredieten (voor toepassingen ten bate van derden). Voor deze toepassing is 100.000 euro voorzien op de ICT-beleidskredieten 2017.
- Negentien onroerenderfgoedgemeenten kregen toegang tot het archeologieportaal en de authentieke bron voor adviezen en toelatingsaanvragen voor handelingen. Alle lopende openbare onderzoeken inzake beschermingen of vaststellingen van onroerend erfgoed zijn online raadpleegbaar (cf. <https://openbareonderzoeken.onroerenderfgoed.be>).
- In het voorjaar werd een nieuwe thesaurustoepassing ontsloten ter ondersteuning van de onroerenderfgoedinventaris. Er is een geografische *tool* ontwikkeld om erfgoed snel te kunnen lokaliseren.
- De eerste resultaten van de nieuwe archeologiewetgeving zijn digitaal ontsloten. Alle recente onderzoeksrapporten en handleidingen, evenals een aantal reeksen (oudere) publicaties, zijn *online* consulteerbaar (cf. <https://oar.onroerenderfgoed.be>).

2) Initiatieven 2018

Initiatief 17: Verder uitvoeren van het programma *Radicaal Digitaal*

In 2018 zet ik verder in op het uitvoeren van het programma *Radicaal Digitaal* van de Vlaamse overheid, dat de interacties tussen overheden en burgers en ondernemers tegen 2020 wil digitaliseren. Hiermee komen we tegemoet aan de

verwachting van burgers en bedrijven. Zo vroeg 42% van de respondenten van het klantentevredenheidsbarometer in 2015 om een verregaande digitalisering van de procedures (cf. OD 2.1.).

In 2018 worden volgende stappen in de digitalisering gezet:

- Naast de erfgoedpremie volgens de standaardprocedure kunnen ook de erfgoedpremies volgens de bijzondere procedure en de onderzoekspremies digitaal aangevraagd worden. De aanvraag tot uitbetaling van deze premies kan digitaal. Bovendien kunnen burgers in grote lijnen de status van hun premieaanvraag raadplegen via het burgerloket – ontwikkeld door het Agentschap Informatie Vlaanderen. De integratie met het burgerloket zal in de komende jaren gefaseerd verder worden uitgebouwd.
- Een toelating voor handelingen kan in de toekomst digitaal worden aangevraagd. Burgers zullen hiervan de status via het burgerloket kunnen opvolgen.
- Er wordt een gebruiksvriendelijker formulier ontwikkeld voor het melden van metaaldetectievondsten. Daarbij krijgt de erkende metaaldetectorist een overzicht van zijn eerder gemelde vondsten. Voor deze toepassing is al 50.000 euro voorzien op de ICT-beleidskredieten van 2017.

De inventaris onroerend erfgoed wordt volledig vernieuwd. De inventariswebsite is de meest geraadpleegde website over erfgoed in Vlaanderen (meer dan anderhalf miljoen bezoekers per jaar) en tegelijkertijd de centrale toepassing van de informatie-architectuur van het agentschap Onroerend Erfgoed, die tal van andere toepassingen ondersteunt, zoals het geoportaal en het archeologieportaal.

Uit het voorgaande blijkt dat er een belangrijke stap voorwaarts wordt gezet in het digitaliseringsproces van het beleidsveld onroerend erfgoed, maar om te voldoen aan de eisen van het programma *Radicaal Digitaal* zullen in de komende jaren onverminderd digitaliseringsinspanningen geleverd moeten worden zoals de volledige digitalisering van de premiedossiers, het digitaal indienen en behandelen van beheersplannen en het digitaliseren van het archief.

OD 3.4. De uitvoering van het Handhavingsprogramma Onroerend Erfgoed waarborgt de efficiënte inzet van de voorziene handhavingsinstrumenten

1) Stand van zaken 2017

De erfgoedinspectie maakt sedert 1 april 2017 deel uit van de afdeling Handhaving van het Departement Omgeving. Binnen deze nieuwe afdeling legt zij de nodige contacten en werkt zij verder mee aan de stroomlijning van de inspecties en de handhaving. Zij is ingebed in de organisatie en zal vanuit deze nieuwe invalshoek enerzijds haar operationele werking verder zetten maar anderzijds ook verder werken aan samenwerking met de omgevingsinspectie en het agentschap Onroerend Erfgoed. De erfgoedinspectie is vertegenwoordigd in het expertisenetwerk van de Vlaamse parketten en laat ook in dat forum haar stem horen.

De lokale besturen worden als een partner gezien bij het handhaven van het waardevol onroerend erfgoed. Na een theoretische opleiding voor gemeentelijke verbalisanten in 2016, gingen in 2017 praktische opleidingen door, waarna er aan de betrokken deelnemers een bekwaamheidsbewijs kon overhandigd worden. Door dit bekwaamheidsbewijs kunnen ze aangesteld worden als gemeentelijk

verbalisant onroerend erfgoed. De opleiding en de respons hierop werd geëvalueerd. De deelname aan de eerste opleiding was nog beperkt en heeft geleid tot elf bekwaamheidsbewijzen. Een nieuwe opleiding kan in 2018 doorgaan als er voldoende kandidaten gevonden worden.

De erfgoedinspectie heeft in 2017 al 73 processen-verbaal opgemaakt en vijftien herstellvorderingen geschreven. In vijf gevallen werd een stakingsbevel opgelegd. Het nieuwe instrument van beboeting is decretaal beperkt inzetbaar en resulteerde voorlopig in drie opgelegde boetes. De minnelijke schikking betekent een meerwaarde voor de onroerenderfgoedzorg. In 2017 werden hiermee de eerste resultaten geboekt, met name de oplevering van *La Vigie* in Koksijde en het afsluiten van een nieuwe minnelijke schikking voor de goederenloods van Essen.

De Handhavingsdatabank werd operationeel gemaakt en getest. Deze databank zal in 2018 online komen.

2) Initiatieven 2018

Initiatief 18: Opmaken van een Inspectieplan Onroerend Erfgoed voor 2018

Het bepalen van prioriteiten in erfgoedinspectie is essentieel gelet op het beperkt aantal erfgoedinspecteurs. De erfgoedinspectie maakt een Inspectieplan 2018 op om gericht te kunnen handhaven. Hiervoor gaat zij de mogelijkheden na om proactiever op te treden. Door middel van een screening wil de inspectie sneller op het terrein geraken zodat de dossiers al in een beginfase kunnen worden aangepakt. Het opstarten van een handhavingstraject voor een goed dat al zwaar is aangetast, leidt niet steeds tot een goed resultaat. Door sneller mogelijke risico's te detecteren, kan er sneller worden ingegrepen.

Initiatief 19: Verder inzetten op minnelijke schikkingen

De erfgoedinspectie zet in 2018 verder in op de totstandkoming en uitwerking van minnelijke schikkingen. Het verlaten van een gerechtelijk traject naar een minnelijke oplossing, op voorwaarde dat de betrokken eigenaar mee wenst te werken, waarbij bouwheer en overheid gezamenlijk streven naar de herwaardering van het goed, biedt alleen maar voordelen. Alhoewel het aantal afgesloten schikkingen in aantal beperkt blijft, is dit toch arbeidsintensief en verdient dit instrument de nodige aandacht.

Initiatief 20: Verder ondersteunen van de eerste lichting gemeentelijke verbalisanten onroerend erfgoed

De eerste lichting gemeentelijke verbalisanten Onroerend Erfgoed worden begeleid in hun werkzaamheden. Hun ervaringen levert informatie voor de uitwerking van de opleiding van nieuwe verbalisanten.

SD 4. Investerings in onroerend erfgoed worden erkend en aangewend als gerichte hefboom voor economische ontwikkeling

OD 4.1. Het premiestelsel wordt bijgestuurd en geflankeerd door fiscale stimulansen voor investeringen in onroerend erfgoed

1) Stand van zaken 2017

De conclusies uit de gevoerde studies naar de efficiëntie en de effectiviteit van het bestaande premiestelsel, zijn begin 2017 door mijn administratie vertaald in een specifiek rapport met aanbevelingen en zijn meegenomen bij de globale evaluatie van de onroerenderfgoedregelgeving in de eerste jaarhelft (cf. OD 1.3.). De vermelde conceptnota *Aanpassing Onroerenderfgoeddecreet naar aanleiding van de ex-post evaluatie* stelt mede op basis hiervan aanpassingen voor aan het financieringsluik van de regelgeving. Het is in uitvoering hiervan bijvoorbeeld de bedoeling om de *Richtlijn betoelaagbaarheid van beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten voor bouwkundig erfgoed*, die ik op 9 maart 2017 bekrachtigde, in regelgeving om te zetten. In de loop van 2017 zijn stappen gezet om de premieregelgeving op kortere termijn te optimaliseren. Zo is de premie voor buitensporige opgravingskosten bijgestuurd.

De betoelaagbaarheidsrichtlijn is bedoeld om de doelmatigheid van de erfgoedpremies aan te scherpen, en met name een betere kosten-batenverhouding te bekomen en de efficiëntie van het premiestelsel te verhogen. Op die manier zijn meer middelen beschikbaar om gericht te worden ingezet. De richtlijn past in de reeks maatregelen die zijn getroffen om de wachtlijst voor restauratie- en erfgoedpremies in te dijken. In hetzelfde kader zijn stappen gezet om de berekening van de premie bij te sturen en de 'algemene kosten' en BTW niet langer in aanmerking te nemen. Een aantal bijstellingen geldt ook met terugwerkende kracht voor dossiers die al op de wachtlijst staan. Zo is de voorwaarde om een kerkenbeleidsplan voor te leggen voor het bekomen van een premie ook verruimd tot de al ingediende eredienst dossiers.

Beheersplannen en kerkenbeleidsplannen zijn belangrijke instrumenten in het responsabiliseren van de premienemer om hem aan te moedigen om het onderhoud, het beheer, de restauratie en de herbestemming van onroerend erfgoed doordacht aan te pakken. Goede planning en doordachte keuzes komen ook het kostenplaatje ten goede. Gelet op de financiële uitdagingen die het beheer van kerkelijk patrimonium stelt, overstijgt de visievorming hier best het individuele gebouw: vandaar het belang van kerkenbeleidsplannen als breed gedragen instrument. Voor de kerkenbeleidsplannen is in 2017 ingezet op het begeleiden van de betrokken besturen. Het CRKC neemt hierin een belangrijke faciliterende rol op. De toepassing van het instrument komt geleidelijk op kruissnelheid. Van de 134 gemeenten met kerkrestauratiedossiers op de wachtlijst, zijn er 130 die over een goedgekeurd kerkenbeleidsplan beschikken. Daarnaast hebben 42 gemeenten een kerkenbeleidsplan ingediend, hoewel er hiervoor momenteel geen kerkrestauraties op korte termijn gepland zijn (*stand van zaken op 30 september 2017*).

Beheersplannen hebben heel wat potentieel om de financiële planning voor het beheer van beschermd erfgoed te ondersteunen. Tegelijkertijd bepaalt de regelgeving dat een goedgekeurd beheersplan vaak een voorwaarde is voor het bekomen van een erfgoedpremie. Om de opmaak van een beheersplan te faciliteren, reikte het agentschap verschillende hulpmiddelen aan: een richtlijn, een

type-bestek, een voorbeeld en een webapplicatie met goedgekeurde beheersplannen. Sinds het in voege treden van de vernieuwde onroerenderfgoedregelgeving in 2015, zijn 241 beheersplannen goedgekeurd, waarvan de overgrote meerderheid (204) geheel of gedeeltelijk monumenten betreffen. 90 beheersplannen zijn geïnitieerd door openbare besturen, 25 door kerkfabrieken, 81 door private verenigingen (waaronder de *Commonwealth War Graves Commission*, voor het beheer van oorlogskerkhoven) en 45 door particulieren. Maar liefst 147 beheersplannen omvatten specificaties over ZEN-erfgoed en beschermde cultuurgoederen en vijf beheersplannen omvatten een erkenning als *open erfgoed (stand van zaken op 30 september 2017 – wordt nog geactualiseerd)*. Hoewel ze de cijfers domineren, zijn beheersplannen voor beschermde monumenten een nieuwigheid, en de juiste formule, met nadruk op het formuleren van doordachte beheerskeuzes en gepaste maatregelen voor een langere periode, is een zoekproces. Ik stel vast dat er een grote diversiteit is in de manier waarop beheersplannen worden opgesteld, zowel qua vorm, inhoud als focus, en dat het beoogde doel van een doordacht langetermijnbeheer niet altijd het hoofdbestanddeel van een beheersplan is. Daarom wordt een traject opgestart om beheersplannen van nabij te monitoren en de resultaten actief bij te sturen richting doelgericht langetermijnbeheer.

In 2017 werd, samen met mijn collega bevoegd voor Financiën en Begroting, werk gemaakt van de diversificatie van het financiële ondersteuningsinstrumentarium:

- De vermindering van de verkooprechten en schenkbelasting voor beschermde monumenten trad in werking op 14 mei. Deze maatregel vormt een bijkomende stimulans voor eigenaars en initiatiefnemers om te investeren in beschermde monumenten.
- Voor de bestaande vermindering van de personenbelasting voor beschermd erfgoed werd de attestering en de gegevensuitwisseling geoptimaliseerd, met name door een rechtstreekse uitwisseling met *Belcotax*. De decretale bepalingen voor de aanpassing van deze maatregel volgens de krijtlijnen van de conceptnota van 12 december 2015 doorlopen momenteel het goedkeuringsproces (*cf. bijlage 2, regelgevingsagenda*).

Tot slot heb ik in september ook de erfgoedlening gelanceerd, een lagerentelening voor renovatie- of restauratiewerken aan beschermd onroerend erfgoed of aan gebouwen opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed (*cf. OD 4.2.*). Hiervoor is in 2017 eenmalig 14 miljoen euro beschikbaar. In constant beleid wordt jaarlijks 7 miljoen euro ingeschreven in de begroting.

Ik heb restauratieprojecten van iconische monumenten ondersteund door het afsluiten van meerjarenpremieovereenkomsten. Er werd in 2017 een meerjarenpremieovereenkomst afgesloten voor de restauratie van 24 militaire begraafplaatsen van de *Commonwealth War Graves Commission*, waarvoor gespreid over vijf jaar bijna 4 miljoen euro wordt voorzien. Voor de restauratie van Fort 4 te Mortsel werd een addendum goedgekeurd op de eerder gesloten meerjarenpremieovereenkomst. Voor de restauratie van het openluchtmuseum in Bokrijk was ongeveer 3,3 miljoen euro voorzien in 2017. Voor de historische Antwerpse districtshuizen is dit ongeveer 2,2 miljoen euro. Ook werd een meerjarenpremieovereenkomst afgesloten voor de restauratie van het stadhuis en het Steen te Antwerpen.

2) Initiatieven 2018

Initiatief 21: Zorgen voor een geoptimaliseerde vermindering van de personenbelasting voor onderhoud en restauratie

Een geoptimaliseerde vermindering van de personenbelasting voor onderhoud en restauratie van beschermd onroerend erfgoed moet ervoor zorgen dat particuliere eigenaars gerichter worden ondersteund bij het onderhoud en de restauratie van hun erfgoed en dat het gebruik van deze maatregel administratief beter opgevolgd kan worden. Het regelen van een rechtstreekse gegevensuitwisseling van het agentschap met *Belcotax* maakt hier deel van uit. Deze optimalisatie vergt een aanpassing van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992 en het bijhorende Koninklijk Besluit. De geoptimaliseerde vermindering van de personenbelasting treedt in werking vanaf het aanslagjaar 2019. Ik werk hiervoor samen met mijn collega bevoegd voor Financiën en Begroting.

Initiatief 22: Afsluiten en opvolgen van meerjarenpremieovereenkomsten

Ik voorzie het bijkomend afsluiten van meerjarenpremieovereenkomsten voor het waardevolle interieur van de Sint-Jacobskerk in Antwerpen, de Vooruit in Gent, de lakenhalle en het belfort te Ieper en het stadhuis en het Steen in Antwerpen.

In 2018 zal in het kader van eerder afgesloten overeenkomsten ook een erfgoedpremie worden toegekend voor het openluchtmuseum in Bokrijk, de historische districtshuizen in Antwerpen, de 24 militaire begraafplaatsen van de *Commonwealth War Graves Commission*, *Be-Mine* in Beringen, de Rijksweldadigheidskolonie in Merksplas, mijn Waterschei in Genk, de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek in Tongeren, de Sint-Martinuskerk in Aalst, het stadhuis en het Steen in Antwerpen, de Sint-Jacobskerk in Antwerpen en Fort 4 in Mortsels.

OD 4.2. De financiële opportuniteiten worden benut en de risico's worden gespreid door de ondersteuning van alternatieve financierings- en solidariseringsmechanismen

1) Stand van zaken 2017

Op Open Monumentendag werd het nieuwe instrument van de erfgoedlening aan het grote publiek voorgesteld. Er zijn twee types erfgoedleningen: het investeringskrediet en het consumentenkrediet. Investeringskredieten zijn bedoeld voor investeringen in onroerend erfgoed in eigendom van ondernemers, publieke entiteiten en openbare besturen. Consumentenkredieten zijn bedoeld voor investeringen in onroerend erfgoed, in eigendom van particuliere eigenaars. Het belangrijkste verschil tussen beide types leningen is de cumuleerbaarheid met de erfgoedpremies voor beschermd onroerend erfgoed. Investeringskredieten zijn niet cumuleerbaar met een erfgoedpremie, consumentenkredieten wel. In de begroting 2017 is 135.000 euro budget voorzien voor de eenmalige opstartkosten en de dossierkosten. De eenmalige opstartkosten zullen minder bedragen dan verwacht.

De erfgoedleningen kunnen worden aangevraagd voor ingrepen aan beschermd onroerend erfgoed en gebouwen opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed. Het moet hierbij gaan om restauratie- of renovatiewerken, werken in functie van gebruik, hergebruik of herbestemming, nieuwbouwingrepen aan of aanleunend aan de erfgoedlocatie en ingrepen om de duurzaamheid en

energieprestatie van het erfgoed te verbeteren. Voor het project moeten de nodige vergunningen en toelatingen verkregen zijn. Voor ingrepen aan beschermd onroerend erfgoed gelden daarbij de voorschriften en bepalingen omschreven in de onroerenderfgoedregelgeving. Voor ingrepen aan geïnventariseerd bouwkundig erfgoed heeft het agentschap een reeks specifieke renovatierichtlijnen opgesteld.

De invoering van de erfgoedlening heeft wat op zich laten wachten omdat het agentschap de nodige erkenning vanwege de *Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten* (FSMA) moest verkrijgen om consumentenkredieten te kunnen toekennen. De erfgoedleningen worden verstrekt door het Participatiefonds Vlaanderen (PFV), dat in interactie staat met het agentschap voor het inhoudelijk toezicht op de aanvragen. PFV zal op regelmatige basis rapporteren over de stand van zaken van de ingediende dossiers. Vanaf 2019 zal het agentschap steekproefsgewijs een aantal uitgevoerde projecten evalueren en desgevallend beleidsmatige aanbevelingen doen om het instrument bij te sturen.

De Vlaamse Erfgoedkluis verhoogde in 2017 haar communicatie-inspanningen door onder meer de deelname aan het *Open Monumentencongres* van Herita, de *RenoResto*-beurs, de trefdag van de VVSG en een voorstelling aan de Erfgoedacademie. De marktprocedure met betrekking tot het *Huis de Lalaing* in Oudenaarde is gelanceerd. Daarnaast werd meer dan een miljoen euro geïnvesteerd in de sites Casino in Kortrijk, Sint-Paulusklooster in Antwerpen en de Manchestersite in Beersel. De begeleidingstrajecten voor de herontwikkeling van de Sint-Annakerk in Gent en het Tuchthuiscomplex in Vilvoorde kenden de nodige voortgang en een verdere concretisering, uitwerking en vermarkting staan voorop in 2018. Enkele nieuwe projecten zijn in voorbereiding zodat het investeringsvolume van de Erfgoedkluis nog verder kan opgedreven worden.

In 2017 voerde het agentschap Onroerend Erfgoed ook een actualisatie van de satellietrekening Onroerend Erfgoed uit, die in de studie *De sociaal-economische impact van het onroerend erfgoed(beleid) in Vlaanderen* (2009) voor de eerste maal werd opgesteld. De actualisatie omvat een conceptueel raamwerk en een eerste geoptimaliseerde opmaak van een satellietrekening onroerend erfgoed. In het conceptueel raamwerk werden de basisprincipes van een satellietrekening geschetst. Alle mogelijke economische activiteiten zijn opgesomd, die zowel direct als indirect gelinkt kunnen worden aan onroerend erfgoed en die economische waarde vertegenwoordigen. Tot slot is ook de meetmethode voor de berekening van de economische waarde van die activiteiten geëxpliciteerd. In de toepassing werd de satellietrekening volgens het nieuw conceptueel kader voor een eerste maal toegepast. Deze satellietrekening laat ons toe om het economisch gewicht van de onroerenderfgoedsector accurater en vollediger in te schatten.

Bijkomend participeert het agentschap als *stakeholder* in een Europees onderzoeksproject (ESPON) om een concept van satellietrekening onroerend erfgoed op te maken op Europees niveau. Verschillende indicatoren, die het economisch gewicht van de onroerenderfgoedsector meten, zullen worden gedefinieerd en ingevuld. De bevindingen van de Vlaamse satellietrekening zullen in dit Europees project geïntegreerd worden. De resultaten van het ESPON-project worden tijdens het Europees Erfgoedjaar verspreid (*cf. initiatief 11*).

SD 5. De zorg voor het onroerend erfgoed levert een positieve bijdrage aan de duurzame ontwikkeling van onze leefomgeving

OD 5.1. De zorg voor het onroerend erfgoed impliceert duurzaam ruimtegebruik en stimuleert de ruimtelijke kwaliteit

1) Stand van zaken 2017

Ik blijf via verschillende kanalen inzetten op het belang van een goede samenwerking en afstemming tussen de doelstellingen voor onroerend erfgoed en ruimtelijke ordening, door de verschillende mogelijkheden hiervoor na te gaan en door het benadrukken van het belang van de aanwezigheid van het onroerend erfgoed in onze leefomgeving. Ik heb daarom, vanuit mijn bevoegdheid voor het onroerend erfgoed, actief meegewerkt aan de optimalisatie van de strategische visie van het Witboek *Beleidsplan Ruimte Vlaanderen* en de voorbereiding van bijhorende operationele beleidskaders. De waardering van het erfgoed is opgenomen als een kernkwaliteit voor ruimtelijke ontwikkeling en maakt deel uit van de strategische doelstelling die een palet aan leefomgevingen nastreeft. Essentieel hierbij is de erkenning van de landschappelijke karakteristieken als uitgangspunt voor ruimtelijke ontwikkelingen, zowel in stedelijke gebieden als openruimtegebieden.

Op basis van het in 2016 gepubliceerde handboek *Verankeren van erfgoed in ruimtelijk beleid* en praktijkervaring werd, in 2017 een nota opgesteld om de werkwijze bij het verankeren van erfgoed in ruimtelijke uitvoeringsplannen in het kader van AGNAS te stroomlijnen. Deze nota kwam er onder andere naar aanleiding van een advies van de SARO (*van 24 juni 2015 in het dossier over het RUP Elerweerd*). Deze werkwijze werd door de administraties bevoegd voor onroerend erfgoed en ruimtelijke ordening gevalideerd en meegedeeld aan de Vlaamse Regering. De stedenbouwkundige voorschriften, die op basis van de principes van dit afsprakenkader in de definitief vastgestelde ruimtelijke uitvoeringsplannen geformuleerd zijn, worden systematisch bijgehouden. We zetten hierbij verder in op een sterke samenwerking met Ruimtelijke Ordening. Voor erfgoedlandschappen zal dit overzicht leiden tot duidelijke en rechtszekere typevoorschriften voor de waardevolle erfgoedelementen. In 2017 werkte mijn administratie ook mee aan de publicatie *Met inzicht ruimtelijk plannen en vergunnen* en de bijhorende studiedag.

Herbestemming en hergebruik van erfgoed blijft een prioritair thema. In 2017 werd, in nauwe samenwerking met de Vlaams Bouwmeester, de *Meesterproef Erfgoed en Herbestemming* georganiseerd (cf. OD 2.1.). Het leertraject voor het gebruik, hergebruik en de herbestemming van beschermde kerken - een intensief overlegtraject met vertegenwoordigers van het team Vlaams Bouwmeester, het Kenniscentrum Vlaamse Steden en het CRKC - werd afgerond. Hierbij werden de gangbare kwesties bij herbestemmingsprojecten, zoals het aanpassen aan hedendaagse comforteisen, oud versus nieuw, omgaan met cultuurgoeederen en de immateriële waarde, de ruimtelijke beleving, grondig doorgesproken aan de hand van concrete projecten. Dit leverde nieuwe inzichten op en meer begrip voor elkaars standpunten bij herbestemming. Het projectbureau *Herbestemming Parochiekerken* heeft in 2017 opnieuw twee projectoproepen gelanceerd om haalbaarheidsstudies over de ontwikkelingsmogelijkheden op te maken. Bijna de helft van de betrokken kerken in het projectbureau zijn beschermd. Het agentschap blijft nauw betrokken bij de vormgeving van de haalbaarheidsstudies en kent onderzoekspremies toe voor de uitvoering ervan. Daarnaast vormen deze concrete

casussen de basis voor een continu leerproces over de herbestemming van kerken met erfgoedwaarde.

De Vlaamse Wooncode bepaalt minimale woonkwaliteitseisen die iedereen het recht op behoorlijke huisvesting moeten garanderen. Voor het beschermde erfgoed streef ik het maximaal voldoen aan de minimale veiligheids-, gezondheids- en woonkwaliteitsvereisten na. De meeste woonkwaliteitseisen hebben te maken met veiligheids- of gezondheidsrisico's. Een aantal andere vereisten moet een minimum aan basiscomfort verzekeren. In 2011 werden er strengere en progressieve eisen ingevoerd voor dakisolatie en in 2016 voor de aanwezigheid van dubbel glas. Er is echter gebleken dat in een zeer beperkt aantal gevallen het niet mogelijk is om de minimale energetische vereisten te verzoenen met de aanwezige erfgoedwaarden. Mijn administratie heeft samen met het agentschap Wonen de omvang van deze problematiek in kaart gebracht.

2) *Initiatieven 2018*

Initiatief 23: Organiseren van een debat over hoe erfgoed kan bijdragen aan de kwaliteitsvolle ontwikkeling van onze leefomgeving

De Vlaamse Regering werkt verder aan ambitieuze veranderingstrajecten voor de ruimte in Vlaanderen. Ik blijf inzetten op een verdere verankering van erfgoed bij de opmaak of herwerking van beleidskaders en de operationalisering van ruimtelijke kwaliteit. Ik grijp de uitdagingen in het Witboek *Beleidsplan Ruimte Vlaanderen* aan om een meer geïntegreerde aanpak voor een kwalitatieve ontwikkeling van het landschap tot stand te brengen, zoals de Europese Landschapsconventie voorschrijft. Ik breng de verschillende partners aan tafel om een debat te voeren over hoe onroerend erfgoed op een creatieve en duurzame manier kan bijdragen tot een verdere kwaliteitsvolle ontwikkeling van onze leefomgeving (cf. *Beleidsnota Onroerend Erfgoed 2014-2019, OD 5.1. met betrekking tot het voeren van een debat over hoe erfgoed een motor wordt voor ontwikkeling en vooruitgang*). Samen met hen ga ik na hoe we door middel van landschapszorg de brug kunnen slaan tussen de aandacht voor onze leefomgeving en de zorg voor het onroerend erfgoed.

Het komende jaar zet ik uiteraard in op het project *Wetsintegratie Natuur en Bos*, dat door mijn collega-minister van Omgeving is opgestart, voor een optimale afstemming met de onroerenderfgoedregelgeving.

Initiatief 24: Verder stimuleren van effectief gebruik, hergebruik en herbestemming van beschermd erfgoed

De projecten van de Meesterproef *Erfgoed en Herbestemming* krijgen een gerichte begeleiding om een snelle realisatie mogelijk te maken. De resultaten van de Meesterproef worden geëvalueerd met het oog op de leerpunten voor andere herbestemmingsprojecten of -initiatieven (cf. *OD 2.1.*).

Het projectbureau herbestemming kerken plant in 2018 twee bijkomende oproepen en er kunnen in totaal nog een dertigtal kerken worden opgenomen. Tegelijk bekijk ik op welke manier het projectbureau een vervolg kan krijgen en hoe de lokale besturen op basis van de resultaten van de haalbaarheidsstudies begeleid kunnen worden naar duurzame herbestemmingen van parochiekerken.

Het agentschap werkt actief mee aan het programma *Toekomstgericht herbestemmen*, een initiatief van het Kenniscentrum Vlaamse Steden, in samenwerking met de Vlaamse centrumsteden.

Initiatief 25: Optimaliseren van de afstemming tussen het behoud van de erfgoedwaarden en het verzoenen met woonkwaliteit

Ik werk, samen met mijn collega-minister bevoegd voor Wonen, een oplossing uit om voor beschermde woningen zowel het behoud van de erfgoedwaarden als de woonkwaliteit te garanderen, zonder het erfgoed te beperken in zijn gebruiksmogelijkheden. Ik waak erover dat deze oplossing voldoende duidelijkheid en rechtszekerheid biedt voor eigenaars en bewoners. Deze oplossing wordt dan geïntegreerd in het *Optimalisatiedecreet Woningkwaliteit*, waarvan een ontwerp wordt voorgelegd midden 2018.

OD 5.2. Het beleidsveld onroerend erfgoed participeert aan de discussie over klimaatverandering en legt de nadruk op hergebruik en zuinig ruimte- en materiaalgebruik

1) Stand van zaken 2017

Vlaanderen wil in navolging van het Parijse Klimaatakkoord antwoorden bieden op de klimaatproblematiek met ambities op korte, middellange en lange termijn. Het is een absolute noodzaak om de broeikasgasemissies verder terug te dringen. Ik ben overtuigd dat het onroerend erfgoed hiertoe kan bijdragen: ieder beschermd goed kan in bepaalde mate energiezuiniger gemaakt worden. Het voorbije jaar heb ik de inspanningen opgedreven om het beschermd onroerend erfgoed energiezuiniger te maken. De afwegingskaders historisch schrijnwerk, dakisolatie en zonnepanelen zijn operationeel en geven aan hoe hedendaagse comfort- en gebruikerseisen verzoend kunnen worden met het behoud van erfgoedwaarden (cf. OD 3.2.). Aansluitend organiseert het agentschap Onroerend Erfgoed, in samenwerking met *WTA Nederland-Vlaanderen*, op 17 november 2017 een studiedag over onroerend erfgoed en duurzaamheid. Tijdens deze studiedag worden de afwegingskaders van het agentschap over energiezuinigheid (cf. OD 3.2.) aan de restauratiesector toegelicht, worden er goede praktijkvoorbeelden getoond en wordt een overzicht gegeven van de huidige technieken. Voor deze studiedag is 2.000 euro budget voorzien in de begroting 2017.

2) Initiatieven 2018

Initiatief 26: Bijdragen tot de *Sustainable Development Goals* van de Verenigde Naties

Het agentschap draagt bij tot de realisatie van de *Sustainable Development Goals* van de Verenigde Naties, onder andere door mee te werken aan de opmaak van het Vlaams doelstellingenkader voor 2030.

In het voorjaar van 2018 wordt de opleiding tot energetisch restauratie-architect voor het eerst door het WTCB georganiseerd voor restauratie-architecten en erfgoedconsulenten van het agentschap Onroerend Erfgoed, dankzij middelen uit het Vlaams Klimaatfonds. Daarnaast zal binnen dit project een simulatietool en monitoringsdatabank worden uitgebouwd en zullen de casussen aangemeld in het erfgoedenergieloket verder worden gemonitord.

Ik ga na hoe de mogelijkheden om een energieaudit en energieadvies voor gebouwen met erfgoedwaarde kunnen worden gestimuleerd. In het kader van het renovatieadvies zal het agentschap Onroerend Erfgoed samenwerken met het Vlaams Energieagentschap (VEA) en nagaan of het mogelijk is om voor ieder beschermd monument een energieprestatie-eis op maat te formuleren.

OD 5.3. De zorg voor het onroerend erfgoed wordt maatschappelijk ingebed door het toelaten van participatie

1) Stand van zaken 2017

Begin 2017 voerden het agentschap Onroerend Erfgoed en Herita samen een screening uit van de conventie van Faro (2005) over de bijdrage van het erfgoed aan de samenleving. Deze screening onderzocht in welke mate de principes van de conventie al worden toegepast en in welke mate nog bijkomende acties ondernomen moeten worden. Hieruit volgden enkele voorstellen om de sector 'in de geest van Faro' te laten werken. De aanbevelingen over de regelgeving werden opgenomen in het evaluatierapport over het Onroerenderfgoeddecreet (cf. OD 1.3.). Eind 2017 wordt de verdere implementatie van de conventie afgestemd met het departement CJM en het steunpunt FARO om zo te komen tot aanbevelingen voor een gezamenlijk erfgoedbeleid vanuit de Vlaamse overheid, zodat het beleid met betrekking tot het roerend, onroerend en immaterieel erfgoed dichter bij elkaar komen.

Tegelijk werd verder gewerkt aan de contextualisering van de maatschappelijke waardering van onroerend erfgoed. Het onderzoek naar de woongenotswaarde van onroerend erfgoed werd in 2017 afgerond. Aan de hand van de resultaten hiervan kunnen we de betalingsbereidheid schatten voor het genot dat mensen ervaren van wonen in huizen of omgevingen met erfgoedkarakteristieken.

Het educatief project *Buurten met erfgoed*, dat in samenwerking met mijn collega bevoegd voor Cultuur tot stand kwam, nam de afgelopen jaren heel wat basisscholen van een aantal pilootgemeenten mee op zoektocht naar het verhaal achter hun eigen schoolbuurt. Via een coachingstraject brachten de partners in het project de leerkrachten van de tweede graad van deze basisscholen in contact met lokale en regionale erfgoedpartners om samen een aantrekkelijk erfgoedproject op maat van de leerlingen in de eigen schoolbuurt uit te werken. Na de theoretische handleiding *Dieper dan Shakespeare, hoger dan de kathedraal. Erfgoededucatie in de schoolbuurt* over het project, publiceerde FARO in 2017 met medewerking van het agentschap Onroerend Erfgoed en andere partners een praktisch draaiboek met stappenplan om een erfgoedproject in de school op te starten, *De wereld begint in de schoolbuurt*. Wie lokaal een gelijkaardig traject met scholen en erfgoedpartners wil opzetten, kan voortaan dit stappenplan als leidraad nemen. Die ervaringen uit de pilootprojecten deelden de partners met alle actoren die een *Buurten met erfgoed*-traject in de eigen omgeving of (deel)gemeente kunnen of willen organiseren tijdens een studiedag op 5 mei 2017 in Dilbeek.

2) Initiatieven 2018

Initiatief 27: Inbedden van de principes van de conventie van Faro in de onroerenderfgoedzorg en de erfgoedwerking

Een belangrijke conclusie van de screening van de Faro-conventie is dat de maatschappij als geheel meer betrokken moet worden bij de zorg voor en de omgang met het erfgoed in Vlaanderen. Het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed in 2018 is een uitgelezen kans om verder aan de slag te gaan met de conventie (*cf. initiatief 11*). Door dit Erfgoedjaar mee in het teken te stellen van de conventie, kan het bijdragen aan een nieuw elan in de erfgoedwereld en daarbuiten. Ik wil, samen met mijn collega bevoegd voor Cultuur, het Erfgoedjaar afsluiten met een gezamenlijk sectorevenement om te bekijken hoe de erfgoedwerking in Vlaanderen kan evolueren.

Ik ga na hoe we erfgoed en het discours over erfgoed toegankelijker en laagdrempeliger kunnen maken zodat burgers gemakkelijker kunnen bijdragen aan de erfgoedzorg en er zich door aangesproken voelen. Dit kadert eveneens binnen het creëren van gelijke kansen voor iedereen. Er wordt bijvoorbeeld een ontmoetings- en inspiratiedag tussen de intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten en erfgoedcellen georganiseerd op 16 januari 2018 waarbij de Faro-conventie centraal staat (*cf. initiatief 6*).

Initiatief 28: Onderzoeken van de betalingsbereidheid voor het behoud van onroerend erfgoed

Nadat het onderzoek naar de woongenotswaarde van onroerend erfgoed en de actualisatie van de satellietrekening Onroerend Erfgoed zijn afgerond, wordt in 2018 een onderzoek naar de betalingsbereidheid voor het behoud van onroerend erfgoed opgestart. Hiervoor wordt in de begroting 2018 een budget van 60.000 euro voorzien. Op basis hiervan zullen we de niet-gebruikswaarden van onroerend erfgoed, zoals de optiewaarde en de ververvingswaarde, kunnen schatten. Samen met het onderzoek naar de woongenotswaarde, levert dit informatie op die gebruikt kan worden in maatschappelijke kosten-batenanalyses. Er zal op basis van deze rapporten een handleiding over de bepaling van maatschappelijke kosten en baten van onroerenderfgoedzorg geschreven worden.

Initiatief 29: In kaart brengen van kansen en noden op het vlak van onroerenderfgoededucatie

Ik kom tot een inventarisatie van educatie-initiatieven, waarbij onroerend erfgoed aan bod komt. Door dit in kaart te brengen wil ik nagaan waar bepaalde synergiën mogelijk zijn en hoe organisatoren van elkaar kunnen leren. Het agentschap zal zelf immers geen educatieve projecten organiseren of begeleiden maar wil, in samenwerking met de beleidsdomeinen Onderwijs en Cultuur, nagaan welke kansen en noden er zijn en hoe deze kunnen worden ondersteund.

BIJLAGE 1: OVERZICHT INITIATIEVEN

- Initiatief 1: Verduidelijken van de toekomst van het Vlaamse depotnetwerk
- Initiatief 2: IJveren voor vrijstellingen en voordelen voor varend erfgoed
- Initiatief 3: Aanpassen van de regelgeving voor onroerend erfgoed op basis van de bevindingen van het evaluatierapport
- Initiatief 4: Middelen vrijmaken voor het archeologisch vervolgonderzoek, de zogenaamde "oogst van Malta"
- Initiatief 5: Verder werken aan een klantgerichte en flexibele administratie
- Initiatief 6: Inspelen op de noden van de lokale besturen
- Initiatief 7: Verhuizen van de Kogge naar het Droogdokkeneiland samen met de stad Antwerpen en de Haven van Antwerpen
- Initiatief 8: Complementair samenwerken met de gesubsidieerde partners
- Initiatief 9: Opstarten van een draagvlakonderzoek voor onroerend erfgoed
- Initiatief 10: Streven naar een realistisch beheer van Werelderfgoedsites
- Initiatief 11: Inzetten op het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed
- Initiatief 12: Verder analyseren van de doelmatigheid van het beschermingsinstrumentarium
- Initiatief 13: Gefaseerd vaststellen van de inventarissen onroerend erfgoed
- Initiatief 14: Verder inventariseren en beschermen in hanteerbare deelpakketten
- Initiatief 15: Ontwikkelen van onroerenderfgoedrichtplannen door middel van participatieve trajecten
- Initiatief 16: Opmaken van afwegingskaders en handleidingen
- Initiatief 17: Verder uitvoeren van het programma *Radicaal Digitaal*
- Initiatief 18: Opmaken van een Inspectieplan Onroerend Erfgoed voor 2018
- Initiatief 19: Verder inzetten op minnelijke schikkingen
- Initiatief 20: Verder ondersteunen van de eerste lichting gemeentelijke verbalisanten onroerend erfgoed
- Initiatief 21: Zorgen voor een geoptimaliseerde vermindering van de personenbelasting voor onderhoud en restauratie
- Initiatief 22: Afsluiten en opvolgen van meerjarenpremieovereenkomsten
- Initiatief 23: Organiseren van een debat over hoe erfgoed kan bijdragen aan de kwaliteitsvolle ontwikkeling van onze leefomgeving
- Initiatief 24: Verder stimuleren van effectief gebruik, hergebruik en herbestemming van beschermd erfgoed
- Initiatief 25: Optimalisatie afstemming van het behoud van erfgoedwaarden en woonkwaliteit
- Initiatief 26: Bijdragen tot de *Sustainable Development Goals* van de Verenigde Naties
- Initiatief 27: Inbedden van de principes van de conventie van Faro in de onroerenderfgoedzorg en de erfgoedwerking
- Initiatief 28: Onderzoeken van de betalingsbereidheid voor het behoud van onroerend erfgoed
- Initiatief 29: In kaart brengen van kansen en noden op het vlak van onroerenderfgoededucatie

BIJLAGE 2: REGELGEVINGSAGENDA

Minister	Titel van het initiatief	Status van het initiatief
Afgerond in 2017		
Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed	Ministerieel besluit houdende wijziging van het ministerieel besluit van 16 maart 2015 tot bepaling van bijkomende structurele voorafnames voor de toekenning van een erfgoedpremie volgens de bijzondere procedure	Goedgekeurd 10/03/2017 <i>BS 12/04/2017</i>
Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed + Viceminister-president en Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie	Decreet houdende wijziging van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de vermindering van het verkooprecht en de schenkbelasting voor beschermde monumenten	Bekrachtigd 21/04/2017 <i>BS 04/05/2017</i>
Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed	Ministerieel besluit betreffende de vormvereisten voor het register van de toelatingen, de bekrachtigingen van archeologienota's en nota's en de meldingen, bijgehouden door de erkende onroerenderfgoedgemeenten	Goedgekeurd 11/05/2017 <i>BS 15/06/2017</i>
Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed + Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw	Besluit van de Vlaamse Regering houdende vaststelling van de criteria voor geïntegreerd natuurbeheer (regelt de geïntegreerde beheersplannen)	Goedgekeurd 14/07/2017 <i>BS 25/08/2017</i>
Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed	Ministerieel besluit houdende wijziging van het ministerieel besluit van 16 maart 2015 tot vaststelling van een wedstrijdreglement voor de jaarlijkse toekenning van de Onroerenderfgoedprijs	Goedgekeurd 17/07/2017 <i>BS 09/08/2017</i>
Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed	Aanpassing Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 betreffende het uitsluiten van de BTW bij het berekenen van premies	Goedgekeurd 15/09/2017 <i>BS 4/10/2017</i>

Nog lopende initiatieven		
Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed + Viceminister-president en Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie	Decreet houdende wijziging van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992, wat betreft de vermindering van de personenbelasting voor uitgaven voor beschermde goederen	Eerste principiële goedkeuring op 14/07/2017
Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed + Viceminister-president en Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie	Aanpassing van het Koninklijk Besluit tot uitvoering van het Wetboek van de Inkomstenbelasting 1992, wat betreft de vermindering van de personenbelasting voor uitgaven aan beschermde goederen	Nog niet opgestart
Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed	Aanpassing Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 naar aanleiding van de ex-post evaluatie	Conceptnota goedgekeurd op 14/07/2017
Minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed	Aanpassing Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 naar aanleiding van de ex-post evaluatie en aanpassing van het Wetboek van de inkomstenbelasting wat betreft de vermindering van de personenbelasting voor uitgaven voor beschermde goederen	Nog niet opgestart

BIJLAGE 3: OPVOLGING MOTIES EN RESOLUTIES

Motie tot besluit van de in commissie besproken beleidsnota Onroerend Erfgoed 2014-2019
Stuk 146 (2014-2015) nr. 3 – tekst aangenomen in de plenaire vergadering op 7 januari 2015

In de motie vraagt het Vlaams Parlement aan de Vlaamse Regering om:

- 1. bij de implementatie van het decreet ruime aandacht te schenken aan:**
 - a. begeleiding en ondersteuning van de lokale besturen en belangengroepen;**
Komt overeen met OD 2.2. Het agentschap Onroerend Erfgoed begeleidt de lokale besturen bij het uitbouwen van een lokaal onroerenderfgoedbeleid
 - b. afstemming met andere regelgeving, in het bijzonder m.b.t. de beleidsdomeinen Ruimtelijke Ordening (planning, vergunning, handhaving), Natuur en Mobiliteit (onder meer voetwegen);**
Samenwerking met diverse beleidsvelden zit vervat in OD 2.1. Het agentschap Onroerend Erfgoed is een oplossingsgerichte en proactieve projectpartner in nauwe samenwerking met andere beleidsvelden en overheden
Samenwerking met Mobiliteit zit vervat in OD 1.2. Het behoud en beheer van het varend erfgoed in Vlaanderen wordt aangemoedigd en gefaciliteerd
Samenwerking met Ruimtelijke Ordening zit vervat in 5.1. De zorg voor het onroerend erfgoed impliceert duurzaam ruimtegebruik en stimuleert de ruimtelijke kwaliteit
Aandacht voor inventarisatie van wegen zit vervat in OD 3.1. De doelmatigheid van het beschermingsinstrumentarium wordt onderzocht en het inventariseren en beschermen van onroerend erfgoed gebeurt aan de hand van hanteerbare deelpakketten
- 2. bij de evaluatie en eventuele bijsturing van de regelgeving aandacht te hebben voor rechtszekerheid en duidelijke overgangsbepalingen;**
Zit vervat in OD 1.3. Een performant functionerend regelgevend kader wordt gewaarborgd door regelmatige evaluatie en eventuele bijsturing
- 3. werk te maken van een cultuuromslag bij het agentschap Onroerend Erfgoed en te focussen op een oplossingsgerichte, betrouwbare en proactieve administratie in dialoog met andere actoren en beleidsdomeinen;**
Komt overeen met OD 2.1. Het agentschap Onroerend Erfgoed is een oplossingsgerichte en proactieve projectpartner in nauwe samenwerking met andere beleidsvelden en overheden
- 4. actief in te zetten op de ontsluiting van waardevol erfgoed voor een breed publiek en daarbij onder meer te zoeken naar synergiën met Toerisme en Cultuur;**
Samenwerking met Cultuur zit voornamelijk vervat in OD 2.2. Het agentschap Onroerend Erfgoed begeleidt de lokale besturen bij het uitbouwen van een lokaal onroerenderfgoedbeleid, initiatief 4

en OD 2.4. Het Vlaamse erfgoedbeleid positioneert zich in een brede Europese en internationale context en focust op erfgoed als een bindende factor voor een duurzame samenleving, initiatief 9

en in OD 5.3. De zorg voor het onroerend erfgoed wordt maatschappelijk ingebed door het toelaten van participatie, initiatief 26.

Samenwerking met Toerisme zit vervat in OD 2.1. Het agentschap Onroerend Erfgoed wordt een oplossingsgerichte en proactieve projectpartner in nauwe samenwerking met andere beleidsvelden en overheden

5. te bouwen aan een breed draagvlak voor het behoud en de herbestemming van onroerend erfgoed in Vlaanderen, onder meer door:

Draagvlakverbreding zit zowel vervat in OD 2.3. De nauwe samenwerking tussen en met partnerorganisaties leidt tot een grotere betrokkenheid van eigenaars, beheerders en erfgoedzorgers als in OD 5.3. De zorg voor het onroerend erfgoed wordt maatschappelijk ingebed door het toelaten van participatie

Herbestemming zit vervat in OD 5.1. De zorg voor onroerend erfgoed impliceert duurzaam ruimtegebruik en stimuleert de ruimtelijke kwaliteit, initiatief 23, maar ook in OD 2.1. Het agentschap Onroerend Erfgoed wordt een oplossingsgerichte en proactieve projectpartner in nauwe samenwerking met andere beleidsvelden en overheden

a. een nauwe samenwerking en overleg met alle betrokkenen, beleidsniveaus en beleidsvelden, onder meer via het ontwikkelen van algemene afwegingskaders;

Komt overeen met OD 3.2. Het agentschap Onroerend Erfgoed ontwikkelt afwegingskaders en handleidingen

b. een maximale transparantie in het beleid t.a.v. inventarisatie, bescherming en premies;

Zit vervat in OD 3.2. Het agentschap Onroerend Erfgoed ontwikkelt afwegingskaders en handleidingen

c. de uitbouw van een oplossingsgerichte en proactieve administratie;

Zit vervat in OD 2.1. Het agentschap Onroerend Erfgoed wordt een oplossingsgerichte en proactieve projectpartner in nauwe samenwerking met andere beleidsvelden en overheden

6. maximaal in te zetten op de begeleiding en ondersteuning van lokale besturen en op intergemeentelijke samenwerking met het oog op een grotere autonomie en een coherente rolverdeling met voldoende aandacht voor de capaciteiten en behoeften van de lokale bestuursniveaus en intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten;

Zit vervat in OD 2.2. Het agentschap Onroerend Erfgoed begeleidt de lokale besturen bij het uitbouwen van een lokaal onroerenderfgoedbeleid

7. bij de erkenning en subsidiëring van intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten mattheuseffecten te voorkomen door in bodem- en plafondniveaus te voorzien om kleinere gemeenten ook te ondersteunen bij de uitbouw van hun lokale erfgoedbeleid;

Het MB tot vaststelling van de eenheidsprijzen voor subsidiëring van erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten en van erkende onroerenderfgoeddepots in het kader van een samenwerkingsovereenkomst en tot bepaling van de kosten die

voor subsidiëring in aanmerking komen, werd goedgekeurd op 24 november 2015. In het evaluatierapport over de regelgeving (cf. OD 1.3.) werd het subsidiemechanisme van de IOED'en mee geëvalueerd.

8. te onderzoeken of andere sites en relictten van WO I in aanmerking komen voor de erkenning als UNESCO-werelderfgoed;

Zit vervat in OD 2.4. Het Vlaamse erfgoedbeleid positioneert zich in een brede Europese en internationale context en focust op erfgoed als een bindende factor voor een duurzame samenleving

9. te zorgen voor een structurele oplossing voor de problematiek van de wachtlijsten en de toenemende kosten voor het behoud en de restauratie van onroerend erfgoed, door:

a. alle factoren duidelijk in kaart te brengen;

Zit vervat in OD 4.1. Het premiestelsel wordt bijgestuurd en geflankeerd door fiscale stimulansen voor investeringen in onroerend erfgoed

b. na te gaan in hoeverre de kwaliteitslabels voor ontwerpers en OE-ondernemers en de technische eisen m.b.t. de restauratie moeten worden bijgesteld vanuit de focus op werkbaarheid en betaalbaarheid van de regelgeving;

Zit vervat in OD 1.3. Een performant functionerend regelgevend kader wordt gewaarborgd door regelmatige evaluatie en eventuele bijsturing

Sluit aan bij OD 4.1. Het premiestelsel wordt bijgestuurd en geflankeerd door fiscale stimulansen voor investeringen in onroerend erfgoed

c. te zoeken naar aanvullende en alternatieve financieringsmogelijkheden en fiscale stimuli, die een kwalitatief beheer bevorderen en belonen;

Komt overeen met OD 4.1. Het premiestelsel wordt bijgestuurd en geflankeerd door fiscale stimulansen voor investeringen in onroerend erfgoed

Sluit aan bij OD 4.2. De financiële opportuniteiten worden benut en de risico's worden gespreid door de ondersteuning van alternatieve financierings- en solidariseringsmechanismen

d. de restauratiepremie te focussen op die werken die werkelijk bijdragen tot het behoud of het herstel van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken en een langetermijnvisie ondersteunen;

Zit vervat in OD 4.1. Het premiestelsel wordt bijgestuurd en geflankeerd door fiscale stimulansen voor investeringen in onroerend erfgoed

10. bij de implementatie van het onderdeel 'archeologie' rekening te houden met de werkbaarheid en betaalbaarheid van het onroerenderfgoedbeleid en een maximaal draagvlak, door:

a. bij de afbakening van de archeologische zones maximaal in te zetten op de zones waar maximale kenniswinst te halen valt;

Zit vervat in OD 3.1. De doelmatigheid van het beschermingsinstrumentarium wordt onderzocht en het inventariseren en beschermen van onroerend erfgoed gebeurt aan de hand van hanteerbare deelpakketten

- b. voldoende rekening te houden met de economische gevolgen van eventuele afbakening en vaststelling van archeologische zone;**
 Zit vervat in OD 3.1. De doelmatigheid van het beschermingsinstrumentarium wordt onderzocht en het inventariseren en beschermen van onroerend erfgoed gebeurt aan de hand van hanteerbare deelpakketten
- 11. bij de herevaluatie en verfijning van de beschermingsbesluiten:**
 - a. blijvende zorg aan de dag te leggen voor het behoud van onroerend erfgoed in Vlaanderen;**
 Zit vervat in OD 3.1. De doelmatigheid van het beschermingsinstrumentarium wordt onderzocht en het inventariseren en beschermen van onroerend erfgoed gebeurt aan de hand van hanteerbare deelpakketten
 - b. in te zetten op transparantie en duidelijkheid t.a.v. alle actoren, meer bepaald inzake de timing van het actieplan;**
 Zit vervat in OD 3.1. De doelmatigheid van het beschermingsinstrumentarium wordt onderzocht en het inventariseren en beschermen van onroerend erfgoed gebeurt aan de hand van hanteerbare deelpakketten
 - c. transparant en tijdig te communiceren met alle betrokken actoren, en in het bijzonder in vooroverleg te treden met de eigenaars en gebruikers;**
 Zit vervat in OD 2.1. Het agentschap Onroerend Erfgoed wordt een oplossingsgerichte en proactieve projectpartner in nauwe samenwerking met andere beleidsvelden en overheden
 Zit vervat in OD 2.3. De nauwe samenwerking tussen en met partnerorganisaties leidt tot een grotere betrokkenheid van eigenaars, beheerders en erfgoedzorgers
 - d. maximale afstemming te garanderen t.a.v. de regelgeving binnen andere beleidsdomeinen, in het bijzonder m.b.t. Ruimtelijke Ordening en Natuur;**
 Samenwerking met diverse beleidsvelden zit vervat in OD 2.1. Het agentschap Onroerend Erfgoed is een oplossingsgerichte en proactieve projectpartner in nauwe samenwerking met andere beleidsvelden en overheden
 Samenwerking met Ruimtelijke Ordening zit vervat in 5.1. De zorg voor het onroerend erfgoed impliceert duurzaam ruimtegebruik en stimuleert de ruimtelijke kwaliteit
- 12. de nodige aandacht te hebben voor de context en de gebiedsgerichte en geïntegreerde benadering van erfgoed met het oog op een kwaliteitsvolle woon- en leefomgeving en de identiteit en de herkenbaarheid van onze dorpen, steden en regio's door:**
 - a. erfgoed in te schakelen in de veranderende maatschappij;**
 Zit vervat in OD 5.1. De zorg voor onroerend erfgoed impliceert duurzaam ruimtegebruik en stimuleert de ruimtelijke kwaliteit
 Sluit aan bij OD 5.2. Het beleidsveld onroerend erfgoed participeert aan de discussie over klimaatverandering en legt de nadruk op hergebruik en zuinig ruimte- en materiaalgebruik
 - b. in te zetten op maximale openstelling en toegankelijkheid;**
 Het agentschap Onroerend Erfgoed werkt actief mee aan de opmaak en de uitvoering van het horizontaal gelijkheidsbeleidsplan en heeft daar maximaal aandacht voor openstelling en toegankelijkheid
 - c. tijdig een wetenschappelijk onderbouwde input voor ruimtelijke planprocessen in te brengen in het proces;**

Sluit aan bij OD 2.1. Het agentschap Onroerend Erfgoed wordt een oplossingsgerichte en proactieve projectpartner in nauwe samenwerking met andere beleidsvelden en overheden

Zit vervat in OD 5.1. De zorg voor het onroerend erfgoed impliceert duurzaam ruimtegebruik en stimuleert de ruimtelijke kwaliteit

d. erfgoeditems altijd in hun ruimtelijke en maatschappelijke context te plaatsen;

Sluit aan bij OD 5.3. De zorg voor het onroerend erfgoed wordt maatschappelijk ingebed door het toelaten van participatie

13. aandacht te hebben voor de ruimtelijke draagkracht van de omgeving bij het onderzoek en de advisering t.a.v. herbestemmingen van onroerend erfgoed;

Zit vervat in OD 5.1. De zorg voor onroerend erfgoed impliceert duurzaam ruimtegebruik en stimuleert de ruimtelijke kwaliteit

14. bij de uitwerking van de afwegingskaders voor adviezen en toelatingen in dialoog te gaan met alle betrokken ministers en beleidsdomeinen;

Zit vervat in OD 3.2. Het agentschap Onroerend Erfgoed ontwikkelt afwegingskaders en handleidingen

15. haar voorbeeldfunctie op te nemen door haar eigen erfgoed als een goed huisvader te beheren.

Zit vervat in OD 2.1. Het agentschap Onroerend Erfgoed wordt een oplossingsgerichte en proactieve projectpartner in nauwe samenwerking met andere beleidsvelden en overheden

Motie tot besluit van de op 5 oktober 2016 in de commissie gehouden interpellatie tot minister-president Geert Bourgeois over het onroerenderfgoedbeleid, in het bijzonder over de werking van Herita vzw
Stuk 908 (2016-2017) nr. 2 – tekst aangenomen in de plenaire vergadering op 19 oktober 2016

In de motie vraagt het Vlaams Parlement aan de Vlaamse Regering om:

1. **de problemen bij Herita vzw grondig te onderzoeken via overleg met alle stakeholders, daar de gepaste beleidsconclusies uit te trekken die zullen resulteren in een heronderhandeling van de samenwerkingsovereenkomst en het aanpassen en/of uitbreiden van de daarin opgenomen doelstellingen;**

Zit vervat in OD 2.3.: Herita maakte in 2017 werk van een grondige herijking van de organisatie en strategie. Het strategisch traject resulteerde in een hernieuwde missie, visie, positionering en organisatiestructuur, waarbij Herita focust op het ontwikkelen van onroerend erfgoed, het vergroten van het draagvlak en het versterken van het middenveld. Als gevolg hiervan werd via een addendum de samenwerkingsovereenkomst tussen Herita en de Vlaamse Regering en de bijhorende doelstellingen bijgesteld.

2. **te onderzoeken hoe de controle en het toezicht op de Herita vzw nog verbeterd kunnen worden door structurele waarborgen (bijvoorbeeld regeringscommissaris, decretale verankering enzovoort);**

Zit vervat in OD 2.3.: Bij de opmaak van de samenwerkingsovereenkomst in 2015 is overwogen om een regeringscommissaris aan te stellen. De Inspecteur van Financiën vond de toegevoegde waarde van een regeringscommissaris met raadgevende stem beperkt bij een behoorlijk communicerende en rapporterende organisatie. Daarenboven oordeelde de Vlaams minister van Begroting dat er geen decretale grondslag is voor de aanstelling van een regeringscommissaris bij Herita. In de samenwerkingsovereenkomst werd de rapportage en het toezicht op de organisatie door het agentschap Onroerend Erfgoed adequaat geregeld in artikel 5.

3. **er op toe te zien dat Herita inzet op een krachtig beleid inzake exemplarisch sitebeheer, het praktisch en inhoudelijk ondersteunen van het middenveld en lokale vrijwilligers en de uitbouw van een brede ledenvereniging;**

Zit vervat in OD 2.3.: De toezichtsfunctie van het agentschap Onroerend Erfgoed is geregeld in artikel 5 van de samenwerkingsovereenkomst. In de samenwerkingsovereenkomst worden vier concrete doelstellingen geformuleerd die het ambitieniveau weergeven dat Herita beoogt. De concrete uitwerking van die doelstellingen wordt vastgelegd in een jaarlijks actieplan. Op 17 mei 2016 bezorgde het agentschap Onroerend Erfgoed een kritische evaluatie van de samenwerkingsovereenkomst met Herita aan de minister. Naar aanleiding van het toezicht in functie van de vraag tot uitbetaling van het subsidiesaldo 2016 bezorgde het agentschap Onroerend Erfgoed op 7 juni 2017 een evaluatienota aan de minister met daarin een opvolging van de resultaatsverbintenissen en de mate waarin Herita in de rapportage rekening houdt met de aangehaalde knelpunten in de motie.

4. **correct toe te zien op de zorgplicht die vzw Herita heeft ten aanzien van de sites in eigendom en beheer en toezicht te houden op de uitvoering van het gefaseerd actieplan 2016-2017 van Herita vzw voor de restauratie, het beheer en de ontsluiting van de eigen sites, zodat deze kunnen uitgroeien tot modellen voor de erfgoedzorg en -ontsluiting voor andere publieke en private partners van monumenten en landschappen;**

Zit vervat in OD 2.3.: De toezichtsfunctie van het agentschap Onroerend Erfgoed is geregeld in artikel 5 van de samenwerkingsovereenkomst. In 2017 is het overleg tussen Herita en het agentschap Onroerend Erfgoed geïntensifieerd. Jaarlijks zijn er nu meermaals formele overlegmomenten tussen de administrateur-generaal en de algemeen directeur van Herita enerzijds en meer concrete overlegmomenten tussen de betrokken erfgoedconsulent(en) en Herita over het sitebeheer anderzijds.

5. **een nieuwe start te maken voor Herita vzw en daarbij in te zetten op een versterking van het draagvlak, voor onroerend erfgoed in Vlaanderen en daarbij de missie, visie en rol van de vzw te herbekijken in overleg met het middenveld, daarbij voldoende subsidies te voorzien om deze taken waar te maken; zodat een vernieuwend en wervend verhaal kan worden uitgebouwd met als doelstellingen: a) het middenveld en de lokale vrijwilligers samen te brengen en te ondersteunen; b) het draagvlak voor onroerend erfgoed te stimuleren; c) uit te groeien tot een kenniscentrum op het vlak van de valorisatie en het beheer van erfgoedsites in Vlaanderen en d) nieuwe thema's die van onderuit groeien kenbaar te maken aan de Vlaamse overheid;**

Zit vervat in OD 2.3.: Herita maakte in 2017 werk van een grondige herijking van de organisatie en strategie. Het strategisch traject resulteerde in een hernieuwde missie, visie, positionering en organisatiestructuur, waarbij Herita focust op ontwikkelen van onroerend erfgoed, vergroten van het draagvlak en versterken van het middenveld. Als gevolg hiervan werd via een addendum de samenwerkingsovereenkomst tussen Herita en de Vlaamse Regering en de bijhorende doelstellingen bijgesteld.

6. **in dit kader de erfgoedverenigingen, de lokale besturen, de lokale comités, de lokale vrijwilligers en de open monumenten als belangrijke actoren meer te betrekken in het bestuur van Herita vzw;**

Zit vervat in OD 2.3.

7. **aan Herita vzw de opdracht te geven om bijkomende expertise uit te bouwen inzake publiekswerking, educatie, erfgoedinterpretatie en ontsluiting, samen met het partnernetwerk, en die ter beschikking te stellen aan iedereen die erom verzoekt;**

Zit vervat in OD 2.3.

8. **voldoende controle te blijven uitoefenen op de werking van de vzw Herita, in het bijzonder op het goed bestuur, het personeelsbeleid en de besteding van de jaarlijkse subsidie die de vzw ontvangt;**

Zit vervat in OD 2.3.: De toezichtsfunctie van het agentschap Onroerend Erfgoed is geregeld in artikel 5 van de samenwerkingsovereenkomst. In de samenwerkingsovereenkomst worden vier concrete doelstellingen geformuleerd die het ambitieniveau weergeven dat Herita beoogt. De concrete uitwerking van die doelstellingen wordt vastgelegd in een jaarlijks actieplan. De controle op de werking van Herita, met speciale aandacht voor goed bestuur, personeelsbeleid en de financiële controle op de besteding van de jaarlijkse subsidie maken integraal deel uit van dit toezicht.

9. blijvend in te zetten op de ontsluiting van waardevol erfgoed voor een breed publiek en hierbij onder meer te zoeken naar een synergie met Toerisme, Cultuur en Ruimtelijke Ordening, al dan niet in samenwerking met private partners;

Zit vervat in OD 2.3.: Via het Netwerk Open Monumenten zet Herita in op de ontsluiting van waardevol erfgoed voor een breed publiek. Dit netwerk bestaat uit private of publieke organisaties over onroerend erfgoed die in het Vlaamse Gewest aan publiekswerking doen. De partners bieden een permanent voordeel aan Herita-leden of een (bv. jaarlijks) terugkerend voordeel als er geen permanent voordeel mogelijk is. Elke partnerorganisatie maakt zichzelf kenbaar als 'Open Monument' door het logo op te nemen in haar communicatiekanalen en/of een sticker met het logo aan te brengen op de locatie, bijvoorbeeld aan de balie. In ruil biedt Herita hen een partnerpagina met agenda op onze website. Herita biedt de partners ook een platform voor het delen van kennis en expertise inzake publiekswerking door middel van een maandelijks sectornieuwsbrief, de Open Momenten (interactieve sectormomenten, 3 keer per jaar) en een jaarlijks congres (in 2016: *Interpret Europe Congres*). Herita werkt nauw samen met het agentschap Onroerend Erfgoed, het departement Cultuur en Media en het Vlaams steunpunt voor Cultureel Erfgoed, FARO, voor de organisatie van een Vlaams programma voor het Europees Jaar voor het Cultureel Erfgoed 2018.

10. de lokale besturen en de intergemeentelijke onroenderfgoeddiensten blijvend te betrekken bij de organisatie van Open Monumentendag en hierbij ook meer aandacht te geven aan de lokale erfgoedorganisaties, hun vrijwilligers en eigenaars.

Zit vervat in OD 2.3.: Via haar sector- en publieksgerichte communicatiekanalen riep Herita potentiële nieuwe organisatoren op om op Open Monumentendag (11 september 2016) hun erfgoed te tonen aan het grote publiek. Alle gekende lokale organisatoren ontvingen een infobrochure en op tien locaties werd een *road show* georganiseerd met praktische info over de deelname aan Open Monumentendag. Alle info werd gebundeld op de sectorwebsite en in de sectornieuwsbrief, waarvan het aantal abonnees steeg van 1.409 op 21 maart tot 1.731 op 15 november 2016.

In de resolutie vraagt het Vlaams Parlement aan de Vlaamse Regering om:

- 1. alle maatregelen te nemen om het volledige archeologische traject realiseerbaar en betaalbaar te maken en te houden, rekening houdend met de principes van het Verdrag van Valletta;**
Zit vervat in OD 1.3.: Sinds de inwerkingtreding van de archeologiebepalingen zijn al verschillende acties ondernomen om de onderzoekslast te verlagen. Op 1 januari 2017 trad de Code Goede Praktijk voor Archeologie en Metaaldetectie 2.0 in werking, die onder meer de indiening van de archeologienota met beperkte samenstelling mogelijk maakte. In 2017 wordt de bruikbaarheid van deze Code verder geëvalueerd en daarnaast wordt een bijsturing van het onderdeel 'archeologische opgraving' voorbereid. De decreetswijziging van 7 juli 2017 maakt het mogelijk een bij het agentschap ingediende, maar nog niet bekrachtigde archeologienota, toe te voegen aan de vergunningsaanvraag en door deze wijziging werden de bestaande vrijstellingen voor de opmaak van een archeologienota aangepast en verduidelijkt. Ook in de conceptnota van 14 juli 2017 betreffende de aanpassing Onroerendergoeddecreet naar aanleiding van de ex-post evaluatie worden bijkomende wijzigingen aan de regelgeving en bijkomende initiatieven van het agentschap geformuleerd die tegemoet komen aan deze vraag.
- 2. in het kader van de evaluatie van het Onroerendergoeddecreet: a) na te gaan op welke manier excessieve kosten voor archeologisch (voor)onderzoek verminderd kunnen worden; b) na te gaan of de huidige premie voor excessieve kosten voldoende is; c) te onderzoeken of er aanvullende middelen voor archeologisch (voor)onderzoek of wetenschappelijk vervolgonderzoek kunnen worden uitgetrokken; d) te onderzoeken of een archeologienota nog voor bekrachtiging aan het agentschap voorgelegd moet worden;**
Zit vervat in OD 1.3.: Begin 2017 is een evaluatie van de resultaten van het Onroerendergoeddecreet voor de periode 2015-2016 uitgevoerd. De *conceptnota van 14 juli 2017 betreffende de aanpassing Onroerendergoeddecreet naar aanleiding van de ex-post evaluatie* geeft in grote lijnen weer welke aanpassingen aan de onroerendergoedregelgeving worden voorgesteld als gevolg van de doorgevoerde evaluatie.
 - a) Op 1 januari 2017 trad de Code Goede Praktijk voor Archeologie en Metaaldetectie 2.0 in werking die onder meer de indiening van de archeologienota met beperkte samenstelling mogelijk maakte. In 2017 wordt deze Code verder geëvalueerd en daarnaast wordt een bijsturing van het onderdeel archeologische opgraving voorbereid.
 - b) In de conceptnota wordt voorgesteld de premie voor buitensporige opgravingskosten te verhogen tot ca. 80 %.
 - c) In de conceptnota wordt voorgesteld een bijkomende premie voor verplicht uit te voeren archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem bij vergunningsplichtige bodemingrepen in te voeren.
 - d) In de conceptnota wordt voorgesteld de bekrachtiging te vervangen door een melding.
- 3. de bestaande regelgeving en procedures te evalueren om de kosten voor het archeologische vooronderzoek en de opmaak van archeologienota's te beperken;**

Zit vervat in OD 1.3.: In het evaluatierapport over het Onroerenderfgoeddecreet is één van de thema's van het hoofdstuk over de evaluatie van het archeologiehoofdstuk, de kostprijs van het archeologisch onderzoek (3.2.3). Er wordt een evaluatie van de huidige situatie gegeven en voorstellen tot actie en aanpassing geformuleerd. Dit thema zal in de jaarlijkse evaluatie van het archeologiehoofdstuk (cf. Onroerenderfgoeddecreet art. 5.6.1) opgenomen zijn.

4. in overleg met alle actoren na te gaan op welke manier het erkenningssysteem van archeologen herbekeken kan worden met het oog op een efficiëntere en betaalbare procedure;

Zit vervat in OD 1.3. en OD 2.1.: In uitvoering van de decreetswijziging van 7 juli 2017 kunnen archeologen in dienst van een gemeente of een erkende IOED van rechtswege erkend worden als ze voldoen aan de erkenningsvoorwaarden die de Vlaamse Regering heeft vastgesteld. In de conceptnota van 14 juli 2017 betreffende de aanpassing Onroerenderfgoeddecreet naar aanleiding van de ex-post evaluatie wordt voorgesteld de gedifferentieerde erkenning in te voeren en de erkenning van rechtswege voor universiteiten uit te bereiden naar archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige ingrepen in de bodem aan of in beschermde archeologische sites.

5. te blijven inzetten op een probleemoplossende administratie en ondersteuning van alle actoren in de archeologiesector;

Zit vervat in OD 1.3. en OD 2.1.: In de *conceptnota aan de leden van de Vlaamse Regering betreffende de aanpassing Onroerenderfgoeddecreet naar aanleiding van de ex-post evaluatie* wordt aangegeven dat de taak van het agentschap verschuift naar (1°) begeleiding in het opmaakproces van archeologienota's en nota's, (2°) controle en toezicht op het terrein en (3°) opvolging van de erkenning. Het agentschap zet in op de toepassing van de deontologie door de erkende archeoloog en kenniswinst.

6. actief met alle actoren een voorstel uit te werken voor een evenwichtig, werkbaar en gedragen archeologiefonds, waarbij de excessieve kosten voor de initiatiefnemer deels door de overheid worden gedragen;

Zit vervat in OD 1.3.: er is voorlopig nog geen erkend Archeologisch Solidariteitsfonds.

7. nieuwe technieken voor opsporing en kartering van bodemarchief te ondersteunen;

Zit vervat in OD 3.2.: Technieken voor opsporing en kartering van het bodemarchief worden continu verbeterd. Het agentschap Onroerend Erfgoed doet geen fundamenteel onderzoek op dat vlak maar levert inspanningen om de beschikbare tools beter in te zetten. Zo wordt ingezet op een handleiding voor een verbeterd gebruik van het *Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen* dat heel wat relevante archeologische informatie bevat die momenteel onderbenut wordt. Daarnaast wordt ingezet op een rapport over geofysisch onderzoek dat de verwachtingen over deze technieken beter moet afstemmen op de mogelijkheden waardoor een verbeterde inzet kan gerealiseerd worden.

8. na te gaan op welke manier de kaarten van gebieden waarin geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, 'verrijkt' kunnen worden door gegevens over de bodemlagen erin op te nemen zodat rekening gehouden kan worden met de diepte van de geplande ingrepen in de bodem;

Zit vervat in OD 3.1.: Waardevol archeologisch erfgoed is in Vlaanderen doorgaans vanaf het huidige maaiveld aanwezig behalve in een aantal specifieke situaties zoals havengebieden, waar over grote oppervlakten terreinen in belangrijke mate

zijn opgehoogd met archeologisch irrelevante materie. Er wordt naar aanleiding van een pilootproject voor de haven van Antwerpen bekeken om die informatie toe te voegen aan de GGA-kaart (kaart van gebieden waar geen archeologie te verwachten valt) waardoor voor die specifieke zones een GGA-kaart in 3D beschikbaar wordt.

9. erover te waken dat opgravingsresultaten in voldoende mate omgezet worden in wetenschappelijke kennis en ontsloten worden.

Zit vervat in OD 3.3.: Het Onroerenderfgoeddecreet en de Code Goede Praktijk voor Archeologie en Metaaldetectie definiëren welke resultaten het archeologisch onderzoek moet genereren en binnen welke termijn. Bekrachtigde archeologienota's en nota's worden via het archeologieportaal onmiddellijk digitaal ontsloten. Eindverslagen worden door de erkende archeoloog gepubliceerd en door het agentschap digitaal ontsloten. In 2017 werd gestart met de actualisatie van het deel archeologie van de in 2008 verschenen Onderzoeksbalans voor onroerend erfgoed in Vlaanderen. Het overzichtsdokument met de stand van zaken in 2008 is nog steeds bruikbaar en beschikbaar. De vernieuwde Onderzoeksbalans voor Archeologie (Archeologiebalans 2.0) wordt via de inventariswebsite van het agentschap ontsloten.

BIJLAGE 4: OPVOLGING AANBEVELINGEN REKENHOF

Het Vlaams Parlement wenst dat de Vlaamse Regering in de beleidsbrieven vermeldt welk gevolg ze heeft gegeven aan de aanbevelingen van het Rekenhof.

Voor het beleidsveld Onroerend Erfgoed werden volgende aanbevelingen geformuleerd:

Rekenhofrapporten stuknr.	Aanbeveling
Beleidsruimte voor monumentenzorg, rekeningenboek over 2012: 36 (2013-2014) Nr.1	1. Het is aangewezen de sectorale bepaling dat meerjarenovereenkomsten gespreid in de tijd kunnen worden vastgelegd, te heroverwegen in het licht van het rekendecreet.
	Rapportage
	Het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 werd gewijzigd door het decreet van 15 juli 2016 houdende wijziging van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en van diverse decreten wat betreft de uitvoering van het kerntakenplan van het agentschap Onroerend Erfgoed en wat betreft financiële en technische aanpassingen. Hierdoor werd in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een artikel 10.2.3. ingevoegd dat luidt als volgt: " <i>Art. 10.2.3. De premies toegekend in het kader van meerjarenpremieovereenkomsten zoals vermeld in artikel 10.2.1, eerste lid, 2° worden vastgelegd op jaarbasis.</i> " Deze bepaling is in werking getreden op 1 januari 2017.

BIJLAGE 5: ARRESTEN GRONDWETTELIJK HOF EN HOF VAN JUSTITIE

Geen.